

**Csendes szenvedés:
Családon belüli erőszak, gyermekbántalmazás**

szerző: Dr. Gólya Adrienn Rozália

Eger 2025

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés és célkitűzés.....	3
1.1. Célkitűzéseim.....	4
2. A családon belüli erőszak története, fogalma és típusai.....	5
2.1. A családon belüli erőszak története.....	5
2.2. A családon belüli erőszak fogalma.....	6
2.3. A családon belüli erőszak típusai.....	7
2.3.1. Fizikai erőszak.....	7
2.3.2. Léleki/érzelmi erőszak.....	8
2.3.3. Szexuális erőszak.....	10
2.3.4. Gazdasági erőszak.....	11
2.3.5. Összegzés.....	13
3. Gyermekbántalmazás.....	14
3.1. A gyermekbántalmazás típusai.....	14
• fizikai bántalmazás.....	16
• érzelmi bántalmazás.....	16
• szexuális bántalmazás.....	17
• elhanyagolás.....	18
3.2. A gyermekbántalmazás okai.....	19
3.2.1. Szociális és gazdasági tényezők.....	19
3.2.2. Szülői nevelési attitűdök.....	20
3.2.3. Mentális betegségek és függőségek.....	21
4. A kiskorúak egészséges nemi fejlődését sértő és veszélyeztető nemi bűncselekmények (szexuális visszaélés, gyermek prostitúció kihasználása, gyermekpornográfia, internet szerepe a gyermekpornográfia elősegítésében).....	23
4.1. Összegzés.....	31
5. A gyermekbántalmazás következményei.....	32
5.1. Rövid távú következmények.....	32
• Fizikai sérülések.....	32
• Pszichológiai trauma.....	33
5.2. Hosszú távú hatások.....	33
• Mentális egészségügyi problémák.....	33
• Szociális és tanulási nehézségek.....	33
• Felnőttkori hatások és transzgenerációs bántalmazás.....	33
• Bűnelkövetővé válás.....	33
5.3. Összegzés.....	36
6. Megelőzés és hivatkozás, kihívások.....	36
• Primer prevenció.....	37
• Szekunder prevenció.....	37
• Tercier prevenció.....	37
7. A kutatás relevanciája, problémafelvetés és hipotézis.....	40
8. Összefoglalás.....	43
Irodalomjegyzék.....	45

1. Bevezetés és célkitűzés

„A gyermek minden pillanatban teljes és totális, és semmiben sem lát ellentmondást. Amikor haragszik, akkor ő maga a harag; amikor szeret, ő maga a szeretet. Úgy lép át egyik pillanatból a másikba, hogy közben nem csinál belőle dilemmát. Semmiből sem csinál problémát. Nem rágódik ellentmondásokon, mert még nem gyártott magának elméleteket. Még nem tudja, hogy milyennek kellene lennie. Egyszerűen csak hagyja, hogy történjenek az események- együtt áramlik az élettel.”¹

A tanulmányom középpontjában a gyermekbántalmazást helyeztem annak a családon belüli erőszakkal való összefüggésében. A gyermek, mint a társadalom legvédtelenebb tagja, különleges védelmet igényel nemcsak az állam, hanem közvetlen környezete – elsősorban családja – részéről is. Mégis, a gyermekbántalmazás az egyik legsúlyosabb és legrejtettebb társadalmi probléma, amely gyakran épp abban a közegben történik, amelynek a gyermek testi-lelki fejlődését leginkább biztosítania kellene.²

A hangsúlyt a tanulmányom megírása során a családon belül elkövetett gyermekbántalmazásra helyeztem, valamint fontosnak tartom szólni a szexuális gyermekbántalmazásról, ezért ez is a tanulmányom részét képezi.

A látencia kérdése, vagyis az, hogy sok eset rejtve marad a hatóságok előtt, régóta nehezíti az áldozatok hatékony védelmét.³ A bántalmazás elkövetője nem csupán fizikai vagy lelki sérülést okoz, hanem a gyermek alapvető biztonságérzetét és bizalmát is rombolja.⁴

A gyermekvédelmi rendszer válasza, az intézményi beavatkozások hatékonysága, valamint a szakemberek együttműködése kulcsszerepet játszik abban, hogy ezek az esetek napvilágra kerüljenek és megelőzhetők legyenek.⁵ A családon belüli erőszak és a

¹ Osho, <https://www.citatum.hu/idezet/62715>

² Herczog Mária: Gyermekvédelem – gyermekjogok – gyermekszegénység. Szociális Szemle, 2012/3, 5–6.

³ Solt Ágnes: A gyermekbántalmazás felismerésének és kezelésének lehetőségei a gyermekvédelemben. Belügyi Szemle, 2020/6, 805.

⁴ Barát Erzsébet – Tóth Olga (szerk.): Erőszak a családban. Budapest, Napvilág Kiadó, 2008, 114–116.

⁵ Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet: A gyermekbántalmazás és elhanyagolás felismerése és kezelése a gyermekjóléti alapellátásban. Budapest, NCSSZI, 2013, 22–24.

gyermekbántalmazás között szoros összefüggés áll fenn, a gyermek gyakran nemcsak közvetlen áldozat, hanem szemtanúja is a másik szülő bántalmazásának.⁶

A család minden ember életében az elsődleges szocializációs közegként szolgál, ahol először szerez tapasztalatot önmaga és mások viszonyítási kereteiről. Itt sajátítja el azokat a viselkedési normákat és mintákat, amelyeket a társadalom elfogadottnak és kívánatosnak tart. A gyermek a szülők viselkedésén keresztül tanulja meg a különféle szerepeket, attitűdöket, valamint a kulturális normákat – legyen szó a tárgyak használatáról vagy az érzelmek kifejezésének módjáról.⁷

Amennyiben a szocializációs közeg nem megfelelően működik, a gyermek később akár deviáns viselkedésformákat is kialakíthat. A család az egyetlen olyan állandó tényező az ember életében, amely végig kíséri annak egész útját, és folyamatosan hatást gyakorol rá – különös módon még akkor is, ha valójában hiányzik. A „család” szóról a legtöbben biztonságot és nyugalmat idéző környezetre asszociálnak, azonban egy bántalmazó közegben nevelkedő gyermek számára ez az élmény teljességgel hiányzik. Az a gyermek, aki nem részesül testi-lelki biztonságban és támogatásban, nagy eséllyel újrateremtheti ezt a káros mintát a jövőben, hacsak nem kap idejében megfelelő segítséget.

A családon belüli erőszak és a gyermekbántalmazás világszerte súlyos társadalmi probléma, amely jelentős jogi és szakmai figyelmet igényel. A gyermekekkel szembeni erőszak nemcsak az egyéni életekben okoz helyrehozhatatlan károkat, de hosszú távon kihat a társadalom egészének jólétére is.

1.1. Célkitűzéseim

Jelen tanulmányom célja, hogy átfogó áttekintést nyújtson a gyermekbántalmazás témaköréről a családon belüli erőszak kontextusában. Számos kutatás és tanulmány foglalkozott már e jelenségek különböző aspektusaival. Jelen tanulmányom az eddig ismert kutatások összefoglalásaként született meg. A tanulmány első részében tisztázom a családon belüli erőszak történetét, fogalmát, formáit és a gyermekekre gyakorolt hatásait, hiszen a családi közegben elkövetett erőszak gyakran szorosan összefonódik a gyermekek bántalmazásával. Ezt követően elemzem gyermekbántalmazás fogalmát, típusrendszerét és jogi meghatározását.

Részletesen bemutatom a vonatkozó magyar jogi kereteket – ideértve a gyermekvédelmi törvény előírásait és a Büntető Törvénykönyv releváns tényállásait –, valamint a fontosabb

⁶ Fülöp Gábor – Gál Judit – Harsányi Kata (szerk.): Gyermekbántalmazás: jogi és pszichológiai megközelítésben. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021, 37–39.

⁷ Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1985, 15. o.

nemzetközi jogi normákat és egyezményeket (így különösen az ENSZ Gyermekjogi Egyezményét és az Európa Tanács vonatkozó egyezményeit). A tanulmányom kitér a rendelkezésre álló statisztikai adatokra is, rávilágítva a probléma elterjedtségére.

A további fejezetek foglalkoznak a gyermekbántalmazás felismerésével (tipikus jelek, diagnosztikai módszerek), a megelőzés stratégiáival és az intézményrendszeri válaszokkal – ideértve a gyámhatóság, a rendőrség, a gyermekjóléti szolgálatok és más érintett intézmények szerepét. Külön fejezet szól a bántalmazott gyermekek számára elérhető terápiás és rehabilitációs lehetőségekről, amelyek a trauma feldolgozását és a normális fejlődési pályára való visszatérést hivatottak segíteni.

Végül a tanulmány áttekinti a jogalkotás és jogalkalmazás aktuális kihívásait ezen a területen – ideértve a rejtve maradó esetek problémáját, a bizonyítás nehézségeit, a szakemberek együttműködésének hiányosságait és a társadalmi attitűdök miatti akadályokat.

Munkám célja, hogy átfogó képet adjak a gyermekbántalmazás jelenségéről a családon belüli erőszak árnyékában, rávilágítsak a jogi szabályozás erősségeire és hiányosságaira, és ezzel hozzájáruljak a jelenség elleni hatékonyabb fellépéshez.

2. A családon belüli erőszak története, fogalma és típusai

2.1. A családon belüli erőszak története

A családon belüli erőszak, mint társadalmi jelenség, egyidős az emberi civilizációval. Az erőszak a családi élet részeként hosszú évszázadokon keresztül rejtve maradt, sőt gyakran elfogadott, sőt legitimált viselkedési formának számított. Különösen igaz ez a patriarchális társadalmi berendezkedésekre, amelyekben a férfi, mint családfő, széles körű hatalommal rendelkezett felesége és gyermekei felett.⁸

Az antik társadalmakban – így például az ókori Rómában – a patria potestas elve alapján a családfő akár halálbüntetést is kiszabhatott családtagjaira, beleértve a gyermekeket is.⁹

A középkor folyamán az egyház által szentesített házasság intézménye ugyan erkölcsi normákat rendelt a családi élet köré, de a házastársi és szülői fegyelmezés joga továbbra is megkérdőjelezhetetlen maradt. A gyermekeket gyakran „kis felnőttként” kezelték, és a testi fenyegetést a nevelés elfogadott eszközeként alkalmazták.¹⁰

A családon belüli erőszak, mint jogi és társadalmi probléma, csak a 20. század második felétől került fokozatosan a közéleti és szakmai diskurzus középpontjába. A nőmozgalmak, a

⁸ Fülöp Gábor – Gál Judit – Harsányi Kata (szerk.): Gyermekbántalmazás: jogi és pszichológiai megközelítésben. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021, 25.

⁹ Barát Erzsébet – Tóth Olga (szerk.): Erőszak a családban. Budapest, Napvilág Kiadó, 2008, 9.

¹⁰ Solt Ágnes: A gyermekbántalmazás felismerésének és kezelésének lehetőségei a gyermekvédelemben. Belügyi Szemle, 2020/6, 802.

gyermekjogok nemzetközi megerősödése, valamint a pszichológia fejlődése mind hozzájárultak ahhoz, hogy a korábban privátnak tekintett családi viszonyokat a jog és az állam fokozatosan ellenőrizhetővé és szabályozhatóvá nyilvánítsa.¹¹

Különösen a 1970-es évektől kezdve indult meg a társadalomtudományos kutatások felfutása, amely feltárta a családon belüli erőszak rejtett dinamikáit, a hatalmi egyenlőtlenségeket, valamint a hosszú távú pszichés következményeket.¹² Ennek nyomán született meg több nemzetközi dokumentum is, így például az ENSZ 1989-es Gyermekjogi Egyezménye, amely a gyermekek bántalmazás elleni védelmét kiemelten kezeli, valamint az Isztambuli Egyezmény (2011), amely a nők és gyermekek elleni erőszak megelőzésére és visszaszorítására született.¹³

Magyarországon a családon belüli erőszak problémája hivatalosan csak a 2000-es években kezdett fokozott figyelmet kapni. Jogalkotási szinten először 2003-ban indult el egy komplex szemléletű szabályozás kialakítása, majd 2013-ban bevezették a távoltartás intézményét a Büntető Törvénykönyvben.¹⁴ Bár a szabályozás folyamatosan fejlődik, a gyakorlatban továbbra is kihívást jelent az esetek felismerése, a látencia csökkentése, valamint az áldozatok hatékony védelme.

A történeti áttekintés jól mutatja, hogy a családon belüli erőszak nem új jelenség, csupán a hozzá való társadalmi és jogi viszonyulás változott meg az idők során – az elhallgatás, tagadás és normalizálás állapotából elmozdulva a felismerés, megelőzés és szankcionálás irányába.

2.2. A családon belüli erőszak fogalma

A családon belüli erőszak fogalmát nagyon nehéz meghatározni, manapság igen divatos fogalom, sokan használják ezt a kifejezést sokféleképpen.¹⁵ Meglehetősen heterogén rendszerről beszélünk, éppen ezért sem sikerült egy egységes meghatározást kialakítani. Amit biztosan tudunk, hogy egy kriminológiai fogalomról, mint gyűjtő kategóriáról van szó, amely magában foglalja a tágabb és szűkebb értelemben vett családtagok között elkövetett különböző büntetendő magatartásokat, az otthon megvalósuló erőszakcselekményeket.

A családon belüli erőszak napjaink egyik legsúlyosabb társadalmi problémája, amely gyakran rejtve marad a külvilág elől. Fogalma nem csupán a testi bántalmazásra terjed ki,

¹¹ Uo., 805.

¹² Uo., 806.

¹³ Büntető Törvénykönyv (2012. évi C. törvény) 197. §

¹⁴ Barát-Tóth: i. m. 113.

¹⁵ Kemény Gábor: A családon belüli erőszak elleni hatékonyabb fellépésről de lege ferenda, Belügyi Szemle, 2005/9. 40. o.

Virág György: Bevezetés a családi erőszak kutatásához, Kriminológiai Tanulmányok 41.sz., Budapest, 2004. 55-58. o.

hanem magában foglalja a lelki, szexuális és gazdasági erőszak különböző formáit is, amelyeket a családtagok egymás ellen követnek el.

Az erőszak ezen formája nem izolált eseményként jelenik meg, hanem rendszeres, ismétlődő, és gyakran egyenlőtlen hatalmi viszonyokon alapuló viselkedésminta, amelyben az elkövető hatalmat és kontrollt gyakorol az áldozat felett.¹⁶

A fogalom legszélesebb értelmezése szerint családon belüli erőszaknak tekinthető minden olyan cselekedet, amelyet az elkövető egy közeli hozzátartozója, jellemzően házastársa, élettársa, szülője vagy más rokon ellen követ el, és amely testi vagy lelki sérülést, szenvedést, megaláztatást, félelmet vált ki az áldozatból.¹⁷

A magyar jogrendszer is fokozatosan bővítette a családon belüli erőszak értelmezését – különösen az elmúlt két évtizedben, az ENSZ és az Európa Tanács ajánlásainak nyomán.¹⁸

2.3.A családon belüli erőszak típusai

A szakirodalom általában négy fő típust különít el a családon belüli erőszakon belül:

2.3.1. Fizikai erőszak: A fizikai erőszak a bántalmazás leginkább szembeütő formája, amely közvetlen testi sértést vagy annak veszélyét jelenti. Ide tartozik minden szándékos fizikai bántalmazó cselekmény: például verés, ütlegelés, pofozás, rugdosás, hajtépés, harapás, rázás, égési sérülés okozása (pl. cigarettával vagy forró folyadékkal), megvágás vagy megkéselés, földre lökés vagy falnak nyomás, esetleg fegyverrel való fenyegetés. Ennek nyilvánvaló következményei lehetnek, mégis gyakran rejtve marad, mivel az áldozatok félelemből vagy szégyenből nem kérnek segítséget.¹⁹ Mindezen cselekmények akkor is kimerítik a bántalmazás fogalmát, ha látszólag nem okoznak maradandó testi nyomot, vagy az elszennvedett sérülések nem igényelnek azonnali orvosi ellátást. A fizikai erőszak tipikusan ismétlődő és eszkalálódó jellegű: az enyhébbnek tűnő bántalmazási formák (pl. lökdösés) idővel súlyosabbá válhatnak, ha az elkövető következmények nélkül folytathatja magatartását.

A családon belüli fizikai erőszak az áldozat és az elkövető viszonyától függően többféle relációban megjelenhet. Leggyakoribb formája a partnerbántalmazás, amikor a házastárs vagy élettárs az áldozat. Ilyenkor az esetek döntő többségében a sértett fél nő, míg az elkövető férfi – összefüggésben azzal, hogy a férfiak általában nagyobb fizikai erővel rendelkeznek, így könnyebben képesek akaratukat ilyen módon érvényesíteni

¹⁶ Herczog Mária: *Gyermekvédelem – gyermekjogok – gyermekszegénység. Szociális Szemle*, 2012/3, 10.

¹⁷ Barát Erzsébet – Tóth Olga (szerk.): *Erőszak a családban*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2008, 12.

¹⁸ Uo., 13.

¹⁹ Fülöp Gábor – Gál Judit – Harsányi Kata (szerk.): *Gyermekebántalmazás: jogi és pszichológiai megközelítésben*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021, 28.

Előfordulhat ugyanakkor fordított felállás is (nő bántalmaz férfit), de ezekben az esetekben rendszerint nem a tartós testi bántalmazás, hanem inkább a lelki terrorizálás dominál.

A fizikai erőszak megjelenhet továbbá gyermekbántalmazás formájában, amikor a szülő (vagy nevelő) alkalmaz testi fenytést, verést a gyermekkel szemben.

Különösen súlyos eset a csecsemő vagy kisgyermek bántalmazása, mivel ők teljesen védtelenek; egy csecsemő megrázása például agykárosodást vagy akár halált is okozhat az úgynevezett megrázott gyermek szindróma következtében.

Szélsőséges esetben nem csak a szülő felnőtt bántalmazhatja a gyermeket, hanem akár a gyermek is bántalmazhat idős, beteg szülőt – ez ritkább, de előfordul, tipikusan akkor, ha a szülő időskori leépülés vagy más kiszolgáltatott állapot miatt válik áldozattá.

A fizikai bántalmazás következményei súlyosak és szerteágazók. A közvetlen testi sérülések (zúzódások, csonttörések, belső sérülések stb.) mellett hosszú távon krónikus egészségügyi problémák alakulhatnak ki.

Az áldozatok gyakran szenvednek krónikus fájdalomtól vagy pszichoszomatikus tünetektől a tartós stressz miatt – ilyen lehet például a magas vérnyomás, az emésztőrendszeri zavarok vagy az idült fejfájás. A folyamatos erőszak pszichés zavarokat is eredményez: a bántalmazott félnek általában lecsökken az önértékelése, szorongásos és depressziós tünetek jelentkezhetnek nála, sőt gyakori az öngyilkossági gondolat vagy kísérlet is az ilyen kapcsolatokban. A fizikai erőszak női áldozatainál kimutatták, hogy a bántalmazás a reprodukív egészségre is kihat – gyakoribb a spontán vetélés, a koraszülés, a meddőség, illetve a terhesség alatti sérülések. Végül a legszélsőségesebb következmény a halál: a tartós bántalmazás talaján végzett emberölések, súlyos testi sértések sajnos nem egyedi esetek.

2.3.2. Lelki/érzelmi erőszak: lelki erőszak (más néven érzelmi vagy pszichológiai bántalmazás) fizikai kontaktus nélkül, szavakkal vagy viselkedéssel okoz fájdalmat és félelmet az áldozatnak. Célja a másik fél megfélemlítése, bizonytalanságban tartása, önbecsülésének lerombolása és végső soron a függőségi viszony kialakítása vagy fenntartása. Gyakran alattomos módon, fokozatosan épül fel, és kívülről nehezebben észrevehető, mint a testi bántalmazás, pedig a hatása nem kevésbé káros.

Lelki erőszakot tipikusan közeli bizalmi kapcsolatban követnek el – házastársak, élettársak között, szülő-gyermek viszonyban –, és sokszor megelőzi vagy kíséri a fizikai erőszakot is (a partnerek testi bántalmazását az esetek túlnyomó részében lelki terror előzi meg vagy kíséri).

A lelki bántalmazás számos formát ölthet, a nyílt verbális agressziótól a finom manipulációig. Gyakori módszerei például:

Szóbeli bántalmazás (verbális erőszak): sértegetés, megalázás, gúnyos megjegyzések tétele, folyamatos kritizálás vagy becsmélés, amelyekkel a bántalmazó az áldozat önbecsülését igyekszik lerombolni. Ide tartozik az állandó lelki terror hangneme: kiabálás, durva hangnem, a másik kinevetése vagy nevetségessé tétele akár a külseje, képességei vagy bármilyen személyes tulajdonsága miatt.

Fenyegetések: a bántalmazó azzal tartja rettegésben partnerét, hogy valami rosszat tesz, ha az áldozat nem engedelmeskedik. Például fenyegetőzik azzal, hogy megöli vagy bántja az áldozatot, öngyilkosságot követ el, esetleg elviszi a gyermeket a másik féltől, ha az nem tesz meg valamit.

Megfélemlítés: ijesztő, félelemkeltő viselkedés vagy környezet teremtése. A bántalmazó például tör-zúz a lakásban, szándékosan megrongálja az áldozat személyes tárgyait, dühöng, agresszívan vallatja a másikat, vagy akár életveszélyesen vezet, hogy rettegést keltsen.

Elszigetelés: az áldozat elszakítása a külvilágtól. A bántalmazó szabályozza, kivel találkozhat vagy beszélhet a másik, hová mehet, mit vehet fel, sőt azt is megakadályozhatja, hogy az áldozat dolgozni járjon vagy tanuljon. Ezzel a bántalmazó eléri, hogy a sértettnek ne legyen külső támasza, ne kapjon visszajelzést a helyzetéről, és teljesen a bántalmazó kontrolljára szoruljon.

Követelőzés és parancsolgatás: a bántalmazó irreális elvárásokat támaszt a másikkal szemben, állandó engedelmisséget vár el. Például megköveteli, hogy a partner minden lépéséről beszámoljon, azonnal reagáljon a megkereséseire, vagy hogy a háztartásban minden tökéletes rendben legyen – ha nem teljesülnek ezek a túlzó igények, büntetéssel vagy haragkitöréssel reagál.

Manipulatív kétarcúság: a bántalmazó viselkedése kiszámíthatatlanul ingadozik a kedvesség és kegyetlenség között. Időnként bocsánatkéréssel, ajándékokkal, „jóvátévő” gesztusokkal próbálja kiengesztelni áldozatát (ezt szokták „mézeshetek”-szakasznak nevezni a bántalmazási ciklusban), máskor viszont újra erőszakosan lép fel. Ez a kettősség összezavarja az áldozatot, reményt ad a változásra, majd újra megtöri azt, ezzel fenntartva a pszichológiai kontrollt.

A lelki erőszak hatásai súlyosan rombolják az áldozat személyiségét. A lelki erőszak hatásai súlyosan kikezdi az áldozat mentális egészségét és önértékelését. A verbális támadások nyomán a sértett tartós félelmet és fájdalmat él meg, és idővel a bántalmazó

félhez való kóros függőség alakulhat ki benn. Következésképpen és hosszú távon alkalmazva az érzelmi terror romba dönti az áldozat önbizalmát és döntésképeségét.

A folyamatos megalázás és hibáztatás hatására az áldozat gyakran önmagát kezdi okolni a történetekért; bűntudat alakul ki benne, és elhiszi, hogy valójában az ő hibája a partner dühkitörése vagy elégedetlenség. A lelki erőszak következménye lehet a szorongásos zavar, a krónikus depresszió, poszttraumás stressz (visszatérő rémálmokkal, flashback-ekkel), súlyos önértékelési zavar vagy akár öngyilkossági gondolatok megjelenései. Mivel az érzelmi bántalmazásnak nincs látható külsérelmi nyoma, az áldozat környezete sokszor nem veszi észre a bajt; az elszigeteltség miatt pedig az áldozat is nehezen kér segítséget, ami tovább mélyíti a problémát.²⁰

2.3.3. Szexuális erőszak: A szexuális erőszak a szexualitás területén megnyilvánuló bántalmazás, amikor az áldozatot az akaratával ellentétes szexuális tevékenységre kényszerítik. Minden olyan szexuális aktus ide tartozik, amelyet az érintett nem önszántából végez, hanem félelemből, kényszer hatására tűr. A szexuális erőszak egyik tipikus formája a párkapcsolaton belüli nemi erőszak, amikor a házastárs vagy élettárs követ el erőszakot a partnerén – tehát a konszenzus nélküli közösülés a házasságban is erőszaknak minősül. A nemi erőszak mellett ide soroljuk a szexuális zaklatást (nemkívánatos szexuális érintések, megjegyzések), a szexuális tartalmú fenyegetéseket és zsarolást, valamint a reprodukív jogok megsértését is. Utóbbi azt jelenti, hogy a bántalmazó fél a fogamzásgátlás tudatos akadályozásával kényszeríti az áldozatot nem kívánt terhesség kihordására vagy éppen abortuszra – például nem engedi, hogy a nő fogamzásgátló módszert alkalmazzon, így az sorozatos terhességmegszakításokra kényszerül. A családon belüli szexuális erőszak sajnos a gyermekek sérelmére is elkövethető: amikor a szülő vagy más rokon (pl. nevelőapa) kényszerít egy kiskorút szexuális érintkezésre vagy molesztálja, azt vérfertőzésnek (incesztusnak) nevezzük.

Az incestus az egyik legsúlyosabb gyermekbántalmazási forma, mely extrém pszichés traumát okoz, és a gyermek fejlődését hosszú távon sújtja.²¹

A szexuális erőszak konkrét megnyilvánulásai közé tartozik minden nem kívánt testi kontaktus vagy szexuális cselekmény. Példák erre: az áldozat akaratát ellenére történő közösülés (nemi erőszak), beleértve a házastárson vagy élettárson elkövetett erőszakot; olyan szexuális aktusok kiterjesztése, amelyeket az áldozat visszataszítónak vagy

²⁰ Herczog Mária: Gyermekvédelem – gyermekjogok – gyermekszegénység. Szociális Szemle, 2012/3, 7.

²¹ Lévai Katalin: Néma gyerekek nem némák. Noran Libro Kiadó, Budapest, 2005

megalázónak érez (például erőszakos közösülés bizonyos módokon vagy tárgyakkal); továbbá minden szexuális cselekmény kezdeményezése olyan személlyel, aki nem képes szabad akaratát kifejezni (pl. eszméletlen, ittas vagy alvással védekező állapotban van.) A szexuális erőszak gyakran nem nyilvános helyen történik, hanem az áldozat otthonában vagy más privát színtéren, és az esetek többségében az elkövető ismerős, bizalmi viszonyban lévő személy (például partner, családtag, barát.) Ez a bizalmi kapcsolat tovább nehezíti az áldozat helyzetét, hiszen sokszor szégyen és kétely kíséri: az áldozatban felmerülhet, hogy neki kellene megelőznie az erőszakot, vagy hogy talán ő értette félre a helyzetet. Ez is közrejátszik abban, hogy a szexuális erőszakot – különösen, ha az családon belül történik – rendkívül alacsony arányban jelentik a hatóságoknak.

A szexuális erőszak következményei mind fizikai, mind lelki téren komolyak. A közvetlen testi sérüléseken (zúzódások, szakadásos sérülések a nemi szerveken vagy azok környékén) túl az áldozat nemi úton terjedő betegségeket kaphat el, és nem kívánt terhesség is bekövetkezhet az erőszak hatásár. Ezek a fizikai következmények hosszú távú egészségügyi problémákat idézhetnek elő, beleértve a fertőzések szövődményeit vagy a trauma okozta krónikus fájdalmat. A pszichés hatások még ezeknél is súlyosabbak lehetnek: a szexuális erőszakot elszenvedő személy gyakran mély szégyent, büntudatot és haragot érez egyszerre. Gyakori a traumás sokk: az áldozat érzelmileg lebénulhat a történetek után, elveszítheti a bizalmát másokban, bezárkózik és elszigetelődik a környezetétől. Hosszabb távon súlyos poszttraumás stressz zavar alakulhat ki: a személyt rémálmok, emlékbetörések (flashback-ek) gyötrik, melyek elől gyakran csak alkoholba vagy drogokba menekülve talál átmeneti enyhülés. Felléphet tartós szorongás és depresszió, a szexuális érintkezéstől való kóros félelem (szexuális averzió), és nem ritkán öngyilkossági kísérlethez is vezethet az átélt trauma. Külön tragédia, hogy a gyermekkorban elszenvedett szexuális erőszak következményei sokszor csak felnőttkorban realizálódnak teljes mélységükben: az érintettek gyakran egész életükre cipelnek magukkal szorongást, kapcsolati zavarokat és pszichés sérülékenységet.²²

2.3.4. Gazdasági erőszak: a másik fél anyagi függésben tartása, kereset vagy vagyon feletti egyedüli rendelkezés, pénzügyi kontroll alkalmazása. Ezt a formát a közbeszéd ritkábban nevezi meg, mégis gyakori és hosszú távon kiszolgáltatott helyzetbe hozza az áldozatot. A bántalmazó félnek az a célja, hogy a másik felet teljes mértékben anyagilag kiszolgáltatott helyzetben tartsa. Leggyakrabban a házassági vagy élettársi kapcsolatban

²² Solt Ágnes: A gyermekbántalmazás felismerésének és kezelésének lehetőségei a gyermekvédelemben. In: Belügyi Szemle, 2020/6, 802.

fordul elő, amikor legtöbbször a férj nem engedi, hogy a másiknak önálló jövedelme legyen, ezáltal önálló döntéseket tudjon meghozni, így nem lesz jövedelme és pénzügyi mozgástere, így a kapcsolatból sem lesz lehetősége kilépni.²³ Ez az erőszak azonban nem csak nő és férfi között jöhet létre, hanem szülő gyermek viszonyban is megjelenik, amikor a szülő a gyermekét helyezi anyagi függőségbe és így tartja a saját befolyása alatt, akadályozva így az önállóságát.²⁴

A családon belüli erőszak felsorolt példáin kívül fontos megemlíteni egy sajátos formáját, mégpedig az elhanyagolást, melyről a részletesebben gyermekbántalmazás egyes fajtáinak bemutatásánál fogok írni.

Fontos megemlíteni, hogy a gyermekek – akár közvetlen áldozatai az erőszaknak, akár csak tanúi – szintén szenvednek a családon belüli erőszak következményeitől.²⁵

A szülők közötti erőszaknak tanúja lenni pszichés szempontból ugyanúgy bántalmazásként értelmezhető, mivel hosszú távon károsítja a gyermek érzelmi fejlődését és biztonságérzetét.

A családon belüli erőszak tehát nemcsak egyéni, hanem rendszerszintű probléma, amely komplex válaszokat igényel a jogalkotás, a szociális ellátórendszer és a társadalom egészének részéről.

A közvélemény napjainkban egyre többet foglalkozik a családon belüli erőszakkal, néha már azt a látszatot keltve, mintha egy új problémáról lenne szó, amivel a modern társadalmaknak meg kell küzdenie és szembe kell vele néznie. Mindez nem így van, ugyanis nem egy új jelenségről beszélünk, amióta a család létezik, azóta jelen van az emberek életében, annyi különbséggel, hogy különböző történelmi korszakokban más volt a társadalmi és büntetőjogi megítélése.²⁶

Mindezt alátámasztja Móricz novellája, melyben a családon belüli erőszak összetett társadalmi problémájával találhatjuk szembe magunkat. Novellában szereplő Rozi egy állami gondozásból érkezett kislány, akit befogadtak egy nagycsaládos tanyára, de valójában nem részesül sem szeretetből, sem figyelemből. Bár jól érzi magát a többi gyerek között, ők elutasítják, az anya pedig nyíltan bántalmazza. A kislányt fizikai erőszakkal büntetik, amikor éhségétől vezérelve kenyeret vesz a kamrából. A családban általános az erőszak – a felnőttek is bántják egymást,

²³ Dr. Fábián Adrián: A kapcsolati erőszak büntetőjogi szabályozása. Magyar Jog, 2014/3., 145–152. o.

²⁴ Kabai Imre: Gazdasági erőszak a családban. Szociológiai Szemle, 2012/3., 65–82. o.

²⁵ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 212/A. § (távoltartás)

²⁶ Szöllősi Gábor: A családon belüli erőszak differenciáltsága, (Különbségek a nevek, felfogások és helyzetek szintjén). In: Virágh György(szerk.): Családi iszonyok. A családi erőszak kriminológiai vizsgálata KJK KERSZÖV, Budapest 2005. 65. o.

amit Rozi természetesnek lát. A szöveg egyik legmegrendítőbb pontja, hogy a kislány már belenyugodott abba, hogy minden falat ételéért ütés jár, és nincs joga sikítani vagy tiltakozni – az erőszak lett a számára megszokott létforma.

Mint láthatjuk sajnos már 1938-ban is jelen volt a családon belüli erőszak és vele együtt a gyermekbántalmazás az emberi társadalomban. Régen úgy gondolták, hogy ma, ami zárt ajtók mögött történik az magánügy, azonban szerencsére mára ez már nem így van, a családon belüli erőszak nem lehet magánügy, hanem az állam feladata, az, hogy védelmezze a családon belül áldozattá váló személyeket, amennyiben szükséges a büntetőjogi eszközökkel is.

Összegzés:

A családon belüli erőszak komplex, többdimenziós jelenség, amely történetileg hosszú ideig a magánszféra részeként, láthatatlanul működött, és csak a 20. század második felétől kezdődően vált a közbeszéd, a társadalomtudományok és a jogalkotás tárgyává.

A hagyományos családszerkezetekben az erőszak sokáig elfogadott nevelési vagy hatalmi eszköz volt, különösen a gyermekekkel és nőkkel szemben. A társadalmi és jogi fejlődés eredményeként azonban ma már világos, hogy a családon belüli erőszak minden formája – legyen az fizikai, lelki, szexuális vagy gazdasági – súlyos jogsértés, amelynek megelőzése és szankcionálása állami kötelezettség.

A jelenség értelmezésében alapvető szerepet játszik a hatalmi egyenlőtlenség, az ismétlődés, a kontroll, valamint a látencia problémája. Az erőszak gyakran nem elszigetelt eseményként jelenik meg, hanem egy dinamikusan ismétlődő mintázatként, amelyet az áldozatok sok esetben nem képesek megszakítani – különösen akkor, ha érzelmileg vagy anyagilag függnek az elkövetőtől.

A családon belüli erőszak különös figyelmet érdemel akkor, amikor az áldozatok gyermekek. A gyermekek bántalmazása, elhanyagolása vagy akár csak az erőszak tanújaként való részvétele is súlyos következményekkel járhat a személyiségfejlődésre, az érzelmi biztonságra és a jövőbeli kapcsolati mintákra nézve. Kiemelten fontos tehát, hogy a gyermekvédelmi rendszer időben és hatékonyan reagáljon, és a jogi szabályozás is képes legyen biztosítani a gyermek legfőbb érdekének érvényesülését.

A nemzetközi egyezmények – mint az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye vagy az Isztambuli Egyezmény – fontos lépéseket tettek a családon belüli erőszak visszaszorítása érdekében. Magyarországon a 2010-es évektől kezdődően egyre hangsúlyosabb szerepet kapott a jogalkotásban is az erőszak megelőzése, a távoltartás jogintézménye és az áldozatvédelem fejlesztése.

Az összegzés rávilágít arra, hogy a családon belüli erőszak nem pusztán jogi probléma, hanem súlyos társadalmi kihívás, amely multidiszciplináris megközelítést, összehangolt intézményi fellépést és folyamatos társadalmi érzékenyítést igényel.

3. GYERMEKBÁNTALMAZÁS

3.1. A gyermekbántalmazás típusai

A történelmi idők kezdete óta a gyermekekkel való bánásmód és gyermeknevelés magában foglalja a felnőttek részéről óvó, támogató, erőszakos, bántalmazó gesztusokat. Az emberek többsége a bántalmazott gyermekek felé együttérzéssel és segítő szándékkal fordult, azonban senkiben nem fogalmazódott meg az a gondolat, hogy ezek a gyermekek segítségre szorulnak és tennünk kell valamit. A XX. század közepén jelent meg a tudományos közlemények melyek felhívták az emberek figyelmét a gyermekbántalmazásra és arra, hogy cselekedni kell a védelmükben.

A gyermekbántalmazás felfedezőjének Henry Kempe²⁷ nevéhez fűződik a „megvert gyermek szindróma” kidolgozása, aki orvosi munkája során folyamatosan találkozott olyan sérült gyermekekkel, akiknek a sérülései nem baleset eredményeként keletkeztek, hanem azt ismétlődő szándékos bántalmazás idézte elő, melyek vagy maradandó sérülést okoztak, vagy halált eredményeztek. Ennek eredményeként került bevezetésre 1964-ben az USA-ban, hogy a gyermeknek a biológiai szülővel szemben is joga van védelemre, ha az bántalmazza őt. A gyermekek bántalmazásának, elhanyagolásának kérdése az utóbbi évtizedekben került előtérbe leginkább. Magyarországon évente a statisztikák²⁸ szerint 30 gyermek hal meg emberölés miatt, ide értve a csecsemőgyilkosságot és a gondatlan veszélyeztetést is.

A gyermekek jogairól szóló ENSZ egyezményhez Magyarország 1991-ben csatlakozott. 1997-ben született meg a gyermekek védelméről és a gyámügyi eljárásról szóló ún. Gyermekvédelmi törvény, amelynek hatására a bántalmazott és veszélyeztetett gyermekek kiszűrésére és segítésére gyermekjóléti szolgálatokat hoztak létre és kialakították a gyermekvédelmi jelzőrendszert.

A társadalmi szervezetek megmozdulására reagálva szükségessé vált a Gyermekvédelmi törvény kiegészítése, melyre először 2002-ben majd 2005-ben került sor, melyek eredményeként került megfogalmazásra, hogy a „a gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak”.

²⁷ Kerecsi Klára: A védtelen gyermek (Erőszak és elhanyagolás a családban), Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995. 62. o.

²⁸ Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS). Belügyminisztérium – Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2015.

Mindez jól mutatja, hogy a törvényalkotóknak mikor és milyen esetekben kell beavatkozni a gyermeknevelésbe és törvényi szabályozása alá helyezni a gyermekekkel való bánásmód egyes aspektusait.

Ennél a pontnál elérkezünk a tanulmányom egy érzékeny pontjához, amikor is meg kellene húzni a határt a gyermekbántalmazás és a nevelés között.

Az egyik nehézséget az okozza, hogy minden kultúrában más a nevelési szokás, így mindenkinek más fér bele a gyermek érdekében elfogadható mértékű szigor alkalmazásába.

A gyermekbántalmazás maga is összetett jelenség, hiszen 4 fő fajtájáról beszélhetünk: ezek a testi erőszak, lelki (érzelmi) erőszak, elhanyagolás és a szexuális abúzus²⁹.

A gyermekekkel való rossz bánásmód megnyilvánulhat aktív vagy passzív formában.

Aktív formában megnyilvánuló bántalmazás az, amikor a gyermeknek testi vagy lelki sérülést okoz, a passzív formája pedig az elhanyagolás, amikor is a gyermekek nem kapják meg az egészséges testi, értelmi vagy érzelmi fejlődéshez szükséges ellátást.

Bántalmazás formái lehetnek:

- **Fizikai bántalmazás:** A gyermek testének szándékos sértése vagy veszélyeztetése. Ide tartozik minden olyan tetteges bántalmazás, mint az ütés, verés, rúgás, rázás, megrázás, harapás, égetés (forrázás), mérgezés, fulladás okozása vagy akár a gyermek egészségét károsító módon való bezárása, megkötözése. A fizikai bántalmazás tipikus jelei közé tartoznak a magyarázat nélkül maradó sérülések, ismétlődő csonttörések, zúzódások különböző gyógyulási fázisban, valamint a gyermek szokatlan helyeken (pl. hát, comb, nyak) lévő sérülései. A bántalmazott gyermek gyakran fél a szülőtől vagy gondozótól, riadtan viselkedik jelenlétében. A fizikailag bántalmazott gyermekek eseteiben súlyos következmény lehet a Bárány-rázás szindróma (Shaken Baby Syndrome), amikor a csecsemő megrázása agyvérzéshez és maradandó károsodáshoz vezet.

A magyar Büntető Törvénykönyvben a fizikai erőszak különféle tényállások (pl. testi sértés, súlyos testi sértés) alá esik, továbbá, ha rendszeresen fordul elő családi kapcsolaton belül, akkor a kapcsolati erőszak bűncselekményét valósíthatja.

- **Érzelmi (lelki) bántalmazás:** A gyermek pszichés létének, érzelmi biztonságának a tartós károsítása. Ez megnyilvánulhat például a gyermek állandó megalázásában, becsmérlésében, terrorizálásában, félelemkeltésben, fenyegetésben, vagy a szeretet, törődés totális megtagadásában. Lelki bántalmazásnak minősül az is, ha a szülő a gyermek életkorának nem megfelelő elvárásokat támaszt (pl. túlzott

²⁹ Herczog Mária (2007): i.m. 66.-82. o.

teljesítménykényszer), ha érzelmileg zsarolja, elszigeteli a gyermeket a kortársaitól, vagy ha állandó bizonytalanságban, ellenséges légkörben kell élnie. Különösen súlyos formája az érzelmi abúzusnak, amikor a gyermek szemtanúja más családtag, tipikusan édesanyja bántalmazásának a családon belül. A szakmai irányelv szerint a szülők közti erőszak tanújaként való jelenlét a gyermeket olyan mértékű lelki traumának teheti ki, hogy azt a jog is a gyermek bántalmazásaként ismeri el. Az érzelmi bántalmazás következményei gyakran nehezebben felismerhetők: a gyermek viselkedése megváltozhat (szorongás, depresszív tünetek, regresszió), önértékelési zavarok alakulhatnak ki, serdülőknél akár önsértő magatartás vagy öngyilkossági gondolatok is felléphetnek. Az érzelmi abúzus rendszerint más bántalmazási formákkal együtt van jelen, ritkábban fordul elő önmagában, de önállóan is komoly károkat okozhat.

Fontos megemlíteni viszonylag új formáját az érzelmi bántalmazásnak, ami nem más, mint az online bántalmazás vagy cyberbántalmazás, melynek elterjedésében a közösségi oldalak egyre növekvő használata fontos szerepet játszik. Az elkövetők általában kortársak vagy idősebb gyerekek, ritkábban felnőttek, hatása pedig hasonlóan romboló, mint az érzelmi bántalmazás hagyományos formáié.

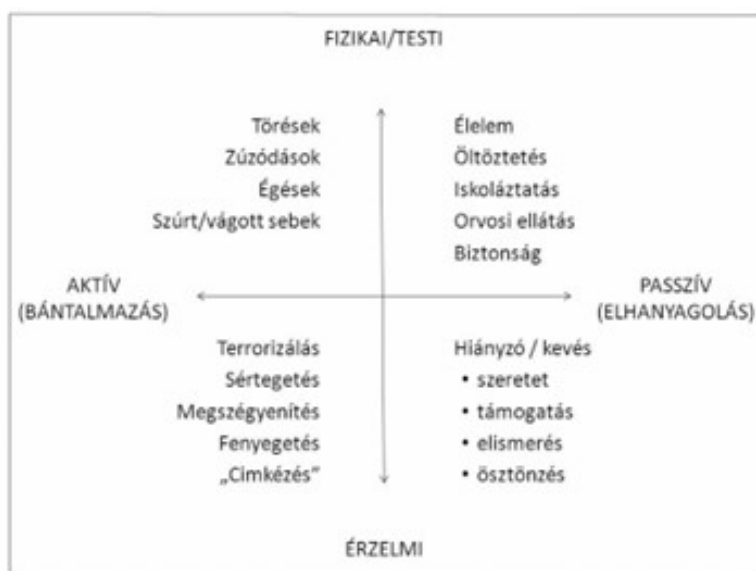
- **Szexuális bántalmazás:** A gyermek bevonása vagy kényszerítése a saját fejlődési szintjének nem megfelelő szexuális tevékenységekbe. Ide tartozik minden olyan szexuális cselekmény egy gyermekkel, amelyhez a gyermek nem értheti meg a beleegyezés jelentőségét, vagy ami a hatalmi egyensúlytalanság miatt kényszer jellegű. A szexuális abúzus magában foglalhatja a fizikai érintkezéssel járó visszaéléseket (pl. nemi erőszak, fogdosás, fajtalanúságra kényszerítés), de a kontaktus nélküli formákat is, mint például a gyermek bevonása pornográf tartalmak készítésébe vagy megtekintésébe, illetve a jelenlétében történő szexuális cselekmények (exhibicionizmus).

Gyakran előfordul, hogy a gyermekkel szexuális visszaélést közeli ismerős vagy családtag követ el – a hazai tapasztalatok szerint az esetek 80%-ában az elkövető a gyermek ismeretségi körébe tartozik. A szexuális bántalmazás jelei lehetnek a gyermeknél megfigyelhető korukhoz nem illő szexuális viselkedés vagy ismeretek, indokolatlan félelem bizonyos személyektől vagy helyzetektől, éjszakai bepisilés vagy rémálmok, pszichoszomatikus tünetek (pl. hasfájás, fejfájás). Fizikai jelek is előfordulhatnak, úgymint a nemi szervek sérülése, gyulladása, fájdalma, vérzése. A magyar büntetőjog szigorúan bünteti a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális

cselekményeket (pl. szexuális erőszak 14 év alatt, szexuális visszaélés 14-18 év között, gyermekpornográfia).

Gyermekebántalmazás, másik nagy csoportja az elhanyagolás, melynek két fajtáját különböztethetjük meg a fizikai és érzelmi elhanyagolás.

Jelen ábra a rossz bánásmód aspektusait foglalja össze.³⁰



- **Elhanyagolás:** Elsősorban a gyermeket érinti leginkább a családon belüli erőszak ezen formája.³¹ Ebben az esetben a szülő, gondozó nem biztosítja az alapvető fizika vagy érzelmi szükségletek kielégítését, ezzel veszélyeztetve a gyermek fejlődését. Az elhanyagolás két formában jelentkezhet, szándékosan vagy gondatlanul jár el a bántalmazó, ami közös bennük, hogy mind két eset nagy károkat tud okozni a gyermeknek. A gyermekvédelmi törvény a veszélyeztetettség fogalmát is e két fogalomra építi, ugyanis olyan állapotot jelenít meg, amely a valamilyen magatartásra vagy épp mulasztás miatt alakul ki, mely a gyermek testi, érzelmi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja. Fizikai elhanyagolásról akkor beszélünk, amikor a szülő elmulasztja gyermek fizikai jólétéhez szükséges ellátást, mint például nem viszi az orvoshoz a beteg gyermeket, vagy éheztet, szomjazzatja, nem adja meg neki a szükséges higiénit, továbbá a gyermeket felügyelet nélkül hagyják, így veszélyeztetve a testi épségét akár az életét.³² Mindezek mellett jelentős az érzelmi elhanyagolásban³³ szenvedő gyermek

³⁰ Szerző által készítve

³¹ Dr. Pászthy Bea: A gyermekbántalmazás és elhanyagolás jelenségek. Orvosi Hetilap, 2007/11., 523–530. o.

³² Dr. Gyurkó Szilvia: A gyermekkor nem jár le. HVG Kiadó, Budapest, 2015.

³³ Herczog Mária: A bántalmazás lélektani háttere. Esély, 2003/6., 45–53. o.

is, amikor is a szülő nem nyújt érzelmi támogatást gyermeknek. A gyermek úgy érzi, hogy nem kívánatos személy, ami maradandó sérüléseket okoz. Az érzelmi elhanyagolásnak tipikus jelei vannak, melyek a gyermek viselkedésében keresendő. Jellemző rájuk az egyhangúság, közömbösség, alacsony önértékelés, míg serdülőkorban az önpusztító viselkedésformák kerülnek előtérbe (alkohol- vagy drogfogyasztás, önsértés) illetve különböző lelki zavarok, depresszió, indulatkezelési problémák. Megkülönböztethetjük mind ezentúl az oktatásbeli elhanyagolást is, amikor a szülő nem biztosítja a gyermek részére az iskolába járás feltételeit, melynek következménye az, hogy a gyermek lemaradásba szenved, mely a későbbiekben rontja a társadalmi érvényesülését.

Mint láthatjuk az elhanyagolás a leginkább gyermekkorban történik, és a fiatal áldozat minden életterületére kihat, melyet a gyakran felnőttkorukban is tovább hordoznak.

- A fenti kategóriák mellett a nemzetközi szakirodalom időnként külön említ olyan speciális formákat, mint a Münchausen by proxy szindróma (amikor a szülő szándékosan idéz elő vagy tüntet fel betegséget a gyermeknél, hogy orvosi beavatkozásokat kényszerítsen ki – ez is a gyermekbántalmazás egy formája), illetve a kortársbántalmazás (*bullying*), ami ugyan nem feltétlenül családon belüli, de a gyermek szempontjából hasonló hatású trauma lehet.

3.2. A gyermekbántalmazás okai

A gyermekbántalmazás kialakulásában sok féle tényező együttes hatása játszik szerepet, így joggal jelenthetjük ki azt, hogy a gyermekbántalmazás egy komplex társadalmi jelenség. Három fontosabb okot szeretnék leginkább megvizsgálni, melyek a gyermekbántalmazáshoz vezetnek. Az első a szociális és gazdasági tényezők, ezt követően a szülői nevelési attitűdök és végül a mentális betegségek és függőségek.

3.2.1. Szociális és gazdasági tényezők

A gyermekbántalmazás előfordulására a társadalmi-gazdasági státusz jelnetős hatást gyakorol. A szegénység, a munkanélküliség, lakhatási instabilitás, az alacsony iskolai végzettség fokozott rizikót jelentenek a családon belüli erőszak szempontjából. A szegénység önmagában nem egyenlő a bántalmazással, de alkalmas arra, hogy növelje a bántalmazás kockázatát, mivel a megélhetési nehézségek a szülőkből frusztrációt és stresszt váltanak ki.³⁴

³⁴WHO, Child Maltreatment. Retrieved from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>, 2020

A tartós anyagi bizonytalanság eredménye az, hogy pszichés nyomást gyakorol a szülőkre, mely agresszív reakcióban csapódik le.

Jelentős rizikófaktoroként ki kell emelni a munkanélküliséget, mely önértékelés csökkenést eredményez, főként annál a szülőnél, aki elvesztette a munkáját, ezáltal maga tehetetlennek, sikertelennek érzi magát, ami szintén feszültséget gerjeszt a családban és könnyen erőszakos viselkedéshez vezethet.³⁵

További kockázatot jelent az alacsony iskolázottság, hiányos probléma megoldó készség. Ebben a környezetben élő családok gyakran nincsenek tudatában gyermeknevelés alternatív, nem bántalmazó módszereinek, illetve nem jutnak hozzá megfelelő szociális szolgáltatásokhoz.

3.2.2. Szülői nevelési attitűdök

A szülők nevelési attitűdjeinek, azaz, hogy milyen értékeket, elvárásokat és viselkedési normákat közvetítenek a gyermekek felé, a gyermekbántalmazás kialakulásában kiemelt szerepet játszanak. Egy gyermek mennyire van kitéve a gyermekbántalmazásnak nagyban függ attól, hogy a nevelési stílustól, a gyermekneveléssel kapcsolatos nézetektől és a fegyelmezési gyakorlatoktól.

Az autoriter, azaz tekintélyelvű nevelési stílus a magyar kutatások szerint is fokozott rizikófaktorot jelent a gyermekbántalmazás szempontjából. Ennél a nevelési módszernél a szigor, az engedelmisség kikényszerítés áll a középpontban, fegyelmezési eszköze pedig a testi fenyítés. Ezt a módszert alkalmazó szülők nem igazán tudják felismerni a gyermek szükségleteit, a szabályok betartására pedig erőszakos módszereket alkalmaznak.³⁶

Az autoriter szülői attitűdök nagyrészt mindig visszavezethetőek a saját bántalmazó gyermekkorukra, melyet az erőszak transzgenerációs tovább örökítésnek nevezhetünk. Ezek szülők az általuk megtapasztalt fizikai és érzelmi bántalmazást, mint nevelési mintát alkalmazzák a saját gyermekükkel szemben.

A bántalmazó szülői magatartások sok esetben nem tudatosak, úgy vélik, hogy a testi fenyítés nevelő célzatú, az a gyermek érdekében történik, nem érzékelve azt, hogy hosszú távú pszichés károkat okoznak ezzel a gyermeknek.

Herczog Mária hangsúlyozta, hogy a testi fenyítés alkalmazása különösen veszélyes, ugyanis elmosódik a határ a nevelés és a bántalmazás között.³⁷ Azok a szülők, akik konfliktus kezelési és stresszfeldolgozási készségeinek hiányában szenvednek, szintén bántalmazó nevelési

³⁵ Herczog Mária: Gyermekvédelem Magyarországon. Budapest, Sík Kiadó, 2011

³⁶ Nagy Beáta: A gyermeknevelési attitűdök változása Magyarországon. Szociológiai Szemle, 2002, 49-68,

³⁷ Herczog Mária : Bántalmazott gyermekek a családban – a bántalmazás intergenerációs átörökítése. In: Tóth Olga (szerk.): Gyermekkor Magyarországon, Budapest: Új Mandátum Kiadó, 2011, 150–168

attitűdöt tanúsítanak, ugyanis ne rendelkeznek alternatív problémamegoldás stratégiával, ezért a gyakran hatalommal való visszaélést tekintik a probléma megoldásának.³⁸

A leginkább gyermekbarát nevelési stílus az autoritatív stílus, mely szabályokat állító, de érzelmileg támogató nevelési forma.

3.2.3. Mentális betegségek és függőségek

A gyermekbántalmazás kialakulásának vizsgálatakor nem hagyható figyelmen kívül a szülők mentális egészségi állapota és esetleges szenvedélybetegsége. A pszichiátriai betegségek és a különféle addikciók jelentősen csökkentik a szülői kompetenciát, és növelik a gyermekek veszélyeztetettségének kockázatát.

A szülők mentális zavarai – így különösen a depresszió, a bipoláris zavar, a skizofrénia, valamint a személyiségzavarok – súlyosan torzíthatják a szülő érzelemdolgozó és konfliktuskezelő képességét.³⁹

A depresszióval küzdő szülők gyakran apátiát, érzelmi távolságtartást mutatnak, nem tudnak megfelelően reagálni a gyermekek szükségleteire, ami érzelmi elhanyagoláshoz vezethet. Ugyanakkor a pszichotikus epizódokkal járó betegségek (pl. skizofrénia) esetén fennáll a veszélye annak is, hogy a szülő téveszméi vagy hallucinációi következtében közvetlen fizikai veszélybe sodorja a gyermeket.

A borderline, nárcisztikus vagy antiszociális személyiségzavar, gyakran járnak együtt impulzivitással, érzelmi instabilitással, empátiahiánnyal és agresszív reakciókkal.⁴⁰ Az ilyen szülők viselkedése kiszámíthatatlan lehet, ami a gyermekben folyamatos szorongást, bizalmatlanságot és érzelmi bizonytalanságot alakíthat ki.

A szenvedélybetegségek – elsősorban az alkoholfüggőség és a droghasználat – az egyik leggyakoribb háttértényezőt jelentik a gyermekbántalmazás eseteiben. Magyar kutatások szerint a súlyos alkoholfüggőséggel küzdő szülők családjában jelentősen megnő a testi, érzelmi bántalmazás, valamint a gyermekek elhanyagolásának kockázata.

Az alkohol és kábítószer hatása alatt álló szülők gyakran elveszítik az önkontrollt, döntéshozatali képességük jelentősen romlik, és impulzív, sokszor agresszív magatartást tanúsítanak. A függőség következtében kialakuló családi légkör – amelyet erőszak,

³⁸ Rácz Andrea: Fiatalok devianciái és a családi háttér összefüggései. L'Harmattan Kiadó, 2014

³⁹ Purebl György: Mentális betegségek hatása a családi dinamikára. In: Gerevich József (szerk.): Pszichiátria és gyermekvédelem, Budapest: Medicina Könyvkiadó, 55–71, 2015

⁴⁰ Rózsa Sándor, Oláh Attila: Személyiségzavarok: Tünettan és diagnosztika. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2006

kiszámíthatatlanság, érzelmi elérhetetlenség jellemez – hosszú távon súlyos károkat okoz a gyermekek pszichés fejlődésében.⁴¹

Magyarországi tapasztalatok szerint a gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyermekek jelentős részének családi háttérében megjelenik a szülők mentális betegsége vagy függősége, mint veszélyeztető tényező.

A rendszeres alkohol- vagy drogfogyasztás mellett gyakori a munkanélküliség, a szociális izoláció, amelyek tovább fokozzák a gyermekek veszélyeztetettségét.⁴²

Álláspontom szerint a felsorolt okok közül legkiemelkedőbb a mentális betegségben és függőségben szenvedő szülők által elkövetett gyermekbántalmazás, melyet statisztikai adatok is alátámasztanak.

Veszélyeztetett gyermekként nyilvántartottak száma 2022 végén Magyarországon 110 750 gyermeket tartottak nyilván, ami a gyermekkorú népesség közel 10%-át jelenti. Ezen belül 27 229 gyermek volt védelembe véve. A gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő kiskorúak száma is emelkedett: 21 172 gyermek közül 14 035-en éltek nevelőszülőnél, míg több mint 1 500 tizenkét év alatti gyermek gyermekotthonban vagy lakásotthonban került elhelyezésre.

A mentális betegségek és a szülői függőségeknek köszönhetően a becslések szerint 400 000 gyermek él olyan családban, ahol legalább az egyik szülő alkoholbeteg. Egy 2022-es tanulmány szerint a gyermekek 9%-a számolt be szenvedélybetegség, 8%-a pedig mentális betegség jelenlétéről a családban. A szenvedélybeteg szülők gyermekei gyakran diszfunkcionális családi környezetben nőnek fel, ami hosszú távon káros hatással van testi és lelki egészségükre, valamint személyiségfejlődésükre.

Bűnügyi statisztika alapján 2020-ban a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények száma 500 esettel nőtt az előző évhez képest, meghaladva a 6 300 esetet.⁴³ A gyermekekkel szembeni erőszakos bűncselekmények száma 2021-hez képest nőtt, különösen a 14 éven aluliak esetében. Regionális különbségek is megfigyelhetők, a veszélyeztetett gyermekek száma Borsod-Abaúj-Zemplén megyében nyolcszor annyi, mint például Vas megyében.⁴⁴

⁴¹ Szabó Judit: Addikciók és családok. In: Felvinczi Katalin – Rácz József (szerk.): Addiktológia. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 217–234., 2012

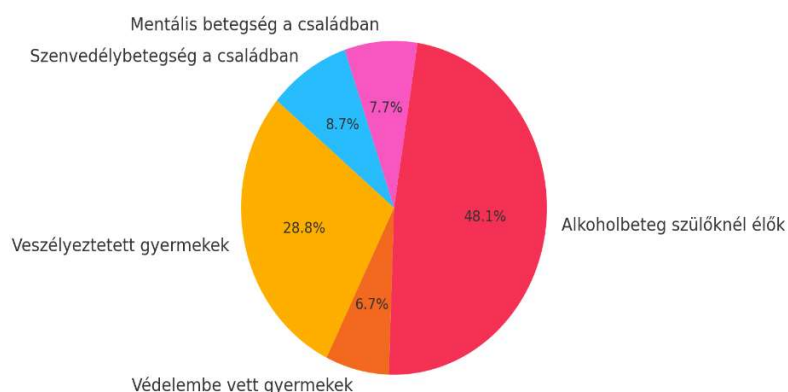
⁴² Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet: *Gyermekevédelmi Jelzőrendszerek Működése Magyarországon*, Budapest, 2014

⁴³ Gyurkó, Sz.: A gyermekbántalmazási statisztika növekvő tendenciát mutat Magyarországon. *Növekedés.hu*. <https://novekedes.hu/interju/gyurko-szilvia-a-gyermekebantalmazasi-statisztika-novekvo-tendenciat-mutat-magyarorszagon, 2020>

⁴⁴ Infostart.hu.. Egyre szomorúbb a gyermekek élete Magyarországon. <https://infostart.hu/belfold/2023/06/03/egyre-szomorubb-a-gyermekek-elete-magyarorszagon>

Mindezt a könnyebb átláthatóság érdekében diagrammal szeretném szemléltetni:

Gyermekbántalmazás kockázati tényezői Magyarországon (becsült arányok)



45

4. A kiskorúak egészséges nemi fejlődését sértő és veszélyeztető nemi bűncselekmények (szexuális visszaélés, gyermekprostitúció kihasználása, gyermekpornográfia, internet szerepe a gyermekpornográfia elősegítésében)

A tanulmányomban mindenképp szerettem volna a fiatalokkal szemben elkövetett nem erkölcs elleni bűncselekmények vizsgálatáról is szólni, ugyanis a szexuális erőszakos bűncselekmények világszerte jelentős mértékben növekszenek a 18. éven aluliakkal szemben.

A kiskorúakkal szemben elkövetett szexuális erőszak a gyermekbántalmazás egyik leggyakoribb és kimagaslóan kegyetlen módja. A nemi erkölcs elleni bűncselekményeket legtöbbször családon belül követik el, éppen ezért nagyon nehéz kiszűrni az így elkövetett bántalmazást, ugyanis már akkor kerül a középpontba, amikor a visszafordítására nincs lehetőség. Az így bántalmazott gyermekeknél nem látható olyan sérülés, mely diagnosztizálható lenne, éppen ezért van nehéz helyzetük az egészségügyi dolgozóknak, mert a bántalmazás jelei nehezen felismerhetőek és az alaptalanul nem szeretnék vádaskodni. Mindezekért tabu témaként van jelen a társadalomban, azonban ezzel foglalkoznunk kell, mint alapvető társadalmi, egészségügyi követelmény.

Szexuális visszaélések két csoportba oszthatóak az elkövető célja és a társadalmat érintő következmények szempontjából. A kizsákmányolás e szerint lehet kereskedelmi és nem kereskedelmi célú. Kereskedelmi célú alatt egészen pontosan üzleti célú gyermekbántalmazást értünk, ezért ide soroljuk a prostitúciót, gyermekpornográfiát, internetes bűnözést a

⁴⁵ Központi Statisztikai Hivatal. Gyermekvédelmi statisztikai évkönyv 2022. <https://www.ksh.hu>, 2023

gyermekkereskedelemmel társulva. A gyermekintézményeken belüli szexuális kizsákmányolás pedig a nem kereskedelmi célú gyermekbántalmazás közé sorolandó.

A nemi erkölcs elleni bűncselekmények sokféle szexuális magatartást foglalhatnak magukba, a testi kontaktus nélküli megnyilvánulásoktól egészen a fizikai behatolással járó tettekig. A testi érintés nélküli formák közé tartozik például az önmutogatás (exhibicionizmus), a trágár vagy szeméremsértő beszéd, illetve a gyermekek bevonása vagy rákényszerítése pornográf tartalmak előállításába. Az érintkezéssel járó magatartások közé sorolhatjuk a nemi szervek simogatását, valamint az orális, hüvelyi vagy végbélnyíláson keresztül történő közöszlést, ideértve az ezekre a célokra használt tárgyak alkalmazását is.

Fontos különbséget tenni a klasszikus értelemben vett nemi erőszak és a gyermekek sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni cselekmények között. A nemi erőszakot jellemzően idegenek követik el, egyszeri, erőszakos támadás formájában. Ezek gyakran testi sérüléssel járnak, így az áldozat általában gyors orvosi segítségben részesül, amit a család sürget. Ezek az esetek többnyire feljelentéssel, rendőrségi nyomozással és bírósági eljárással végződnek, ezért jól dokumentáltak és statisztikailag követhetők.

Ezzel szemben a gyermekek ellen elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények elkövetői többnyire olyan személyek, akiket a gyermek ismer, elfogad, sőt sok esetben szeret – például közeli családtagok, édesapák vagy mostohaapák. Ezek az esetek gyakran ismétlődőek, és ritkán járnak fizikai sérüléssel. Sokszor a gyermek „együttműködésének” látszatát keltik, mivel az elkövető kihasználja hatalmi és tudásbeli fölényét, valamint a gyermek szeretet iránti igényét. Ezáltal a saját szexuális szükségleteit elégíti ki a gyermek bizalmával visszaélve.

Az ilyen jellegű bűncselekmények nehezen bizonyíthatók, mivel gyakran a család is hallgat róluk, és az áldozatok sokszor nem kapnak időben orvosi vagy jogi segítséget. Ennek következtében ezek az esetek ritkán kerülnek felszínre, így nem vezetnek büntetőjogi következményhez sem. Emiatt a valós esetszámokat nehéz megbecsülni, és a nyilvánosságra került esetek aránya jóval elmarad a tényleges gyakoriságtól.

A következő sorokban a gyermekpornográfiáról szeretnék pár szót szólni, legfőképpen az online szintéren megvalósulás oldaláról, figyelemmel arra, hogy az információs rendszerek rohamos fejlődésének köszönhetően ebben a formában valósul meg leginkább, melynek felderítése komplikált.

Sajnos szembe kell néznünk azzal a ténnyel, hogy a gyermekpornográfia büntette a kiberbűnözés jelenségéhez köthető, ugyanis az információs rendszerek segítségével követik el

az esetek többségében.⁴⁶A világháló elterjedését megelőzően a pornográfia egyfajta rétegtartalomnak számított, amely kizárólag azokhoz jutott el, akik azt tudatosan keresték, és komoly erőfeszítéseket tettek a hozzáférés érdekében.

Napjainkra azonban az információs technológiák fejlődésével a pornográf anyagok elérhetősége jelentősen leegyszerűsödött és felgyorsult. Az internet lehetőséget teremt arra, hogy ezek a tartalmak széles körben és gyorsan terjedjenek, az elérésük pedig gyakran teljes anonimitásban történik. Ezáltal a felhasználók elkerülhetik a korábban visszatartó tényezőként ható személyes kontaktust – például az eladóval való találkozást –, ami korábban akadályt jelenthetett.⁴⁷

Fontos hangsúlyozni, hogy önmagában a pornográfia nem képez büntetőjogi tényállást. Ezzel szemben a gyermekpornográfia már súlyos bűncselekmény, amelyet az Európa Tanács számítástechnikai bűnözésről szóló egyezménye is külön nevesít. Az említett nemzetközi dokumentum 9. cikke külön szabályozza a gyermekpornográfiával kapcsolatos cselekményeket, meghatározva, hogy gyermeknek minősül minden 18. életévét be nem töltött személy. A gyermekpornográfia fogalma alá tartozik minden olyan vizuális tartalom, amelyen kiskorú vagy kiskorúnak tűnő személy szexuális cselekményben vesz részt.

Továbbá ebbe a kategóriába esnek azok a felvételek is, amelyek tizenhét éven aluli személyeket ábrázolnak szexuális kontextusban, még akkor is, ha azok valóság-hű ábrázolás révén kerülnek megjelenítésre. Az egyezmény aláíró államai vállalták, hogy a gyermekpornográfiával összefüggő egyes magatartásformákat – mint például a gyermekpornográf tartalom előállítását, kínálását, továbbítását, terjesztését, megszerzését vagy hozzáférhetővé tételét – a büntetőjog eszközeivel szankcionálják.⁴⁸

Tekintettel arra, hogy a gyermekpornográfia gyakran az online térben valósul meg, az elkövetők sokszor olyan hivatásokat választanak, amelyek révén folyamatosan, gyakran észrevétlenül kerülhetnek kapcsolatba potenciális áldozatokkal – hívja fel a figyelmet Parti Katalin. Ilyen például a pedagógus, nevelő vagy informatikus munkakör. Parti Katalin ugyanakkor kiemeli, hogy a bíróságok csak ritkán élnek a foglalkozástól való eltiltás lehetőségével az ilyen esetekben, noha az ilyen típusú bűncselekmények elkövetése gyakran

⁴⁶ Szász A.: A kiberbűnözés társadalmi kontextusa. https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/38375/05_SzaszA_95-122.pdf?sequence=1&isAllowed=y

⁴⁷ A kiberbűnözés aktuális kérdései. Jogászvilág, 2018. július 13. <https://jogaszvilag.hu/napi/kiberbiztonsag/>

⁴⁸ Az Európa Tanács számítástechnikai bűnözésről szóló, 2001. november 23-i Budapesti egyezménye

éppen a választott szakma szabályainak megszegésével, annak keretein belül történik, így a büntetőjogi szankció e formája indokolt lenne.⁴⁹

Továbbá fontos kiemelni, hogy a gyermekpornográfia minden megjelenési formája szándékos elkövetést feltételez. Különös figyelmet kell fordítani a „megszerzés” és a „tartás” tényállási elemeinek vizsgálatára, mivel a mai digitális környezetben már olyan programok is léteznek, amelyek képesek automatikusan, a felhasználó aktív hozzájárulása nélkül letölteni és eltárolni képeket vagy más audiovizuális tartalmakat az eszközre, ezzel jogi értelmezési nehézségeket okozva az elkövető szándékosságának megítélésében.⁵⁰

Az online térben megvalósuló gyermekpornográfia elleni hatékony fellépés egyik alapvető feltétele, hogy a nyomozóhatóságok rendelkezzenek azokkal a technikai eszközökkel és módszerekkel, amelyek révén az elkövetők beazonosíthatók, illetve a szükséges bizonyítékok maradéktalanul begyűjthetők. A technológia folyamatos fejlődése ugyanakkor újabb és újabb elkövetési módszereket eredményez, amelyek kihívás elé állítják a bűnüldöző szerveket.

Ma már a gyermekpornográf felvételek nem jellemzően nyilvános, bárki által elérhető felületeken kerülnek megosztásra, hanem gyakran rejtettebb formákban, például fájlmegosztó platformokon, felhasználói vagy kereskedelmi weboldalakon, illetve különböző chatszobákban keresztül. Jelentős szerepet tölt be ebben a folyamatban a Darknet is, ahol több olyan közösség is működik, amelyek kifejezetten a gyermekpornográf tartalmak cseréjére vagy kereskedelmére jöttek létre.

A Darknet – amely kizárólag speciális szoftvereken keresztül, például a TOR hálózaton át érhető el – komoly akadályt jelent a hatóságok számára, mivel jelentős mértékben megnehezíti az elkövetők felkutatását. Ennek következtében az ilyen jellegű bűncselekmények esetében a látencia, vagyis a rejtve maradó esetek aránya kiemelkedően magas.⁵¹

Mivel napjainkban a gyermekpornográfia egyre szorosabban kapcsolódik az internetes környezethez, értelemszerűen nőtt az ilyen típusú tartalmakhoz való hozzáférés és azok terjesztésének lehetősége is – különösen a Darknet révén. Az internet térnyerésével párhuzamosan megnövekedett az igény és a törekvés is arra, hogy az online térben jelen lévő jogellenes tartalmakkal szemben hatékony fellépés valósuljon meg.

⁴⁹ Parti K.: Az eladók már rég hazamentek. A büntetőjog mint az online pornográfia szabályozásának eszköze. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem ÁJK Doktori Iskola, Infokommunikációs és Jogi Doktori Program, Pécs, 2008, 77-78.o.

⁵⁰Belovics-Molnár-Sinku: Büntetőjog Különös rész, Osiris Kiadó,2002

⁵¹ Dornfeld L. – Mezei K.: Az online gyermekpornográfia elleni küzdelem aktuális kérdései. Infokommunikáció és Jog, 2017/1., 37. o

Az ilyen tartalmak szűrésére különféle szinteken kerülhet sor, attól függően, hogy ki jogosult döntést hozni az adott információ törléséről vagy blokkolásáról. A szűrés szintje tehát meghatározza azt, hogy kinek a felelőssége egy tartalom nemkívánatosnak minősítése és az ezzel kapcsolatos intézkedés elrendelése.

A gyermekpornográfiával szembeni küzdelem nemzetközi szinten is kiemelt fontosságú, melyben meghatározó szerepet vállálnak olyan szervezetek, mint az Europol és az Interpol. Az Europol – az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 88. cikk (1) bekezdése alapján – elsődleges feladata az Unió tagállamait közösen érintő bűncselekmények megelőzése és azok hatékony üldözése.⁵²

Ezzel szemben az Interpol globális szinten működik, mivel a világ számos országában rendelkezik nemzeti egységekkel. Míg az Europol tevékenysége a tagállamok közös érdekeinek előmozdítását célozza, addig az Interpol inkább eseti jellegű együttműködéseket biztosít a bűnüldöző hatóságok számára, az aktuális ügyek és igények mentén koordinálva a fellépést.⁵³

A következőkben a gyermekprostitúcióról szeretnék írni, figyelemmel arra, hogy a családon belüli erőszak egyik leggyakrabban elterjedtebb formája, mely következtében a gyermek leginkább traumatizálódik.

Amikor egy gyermek szexuális fejlődésének kezdeti szakaszában ellenszolgáltatásért cserébe szexuális szolgáltatásokat nyújt, ő maga rendkívül sérülékeny helyzetben van, ugyanakkor komoly kihívás elé állítja azokat a hatóságokat és segítő szakembereket is, akik vele kapcsolatba kerülnek. A gyermekprostitúcióval kapcsolatos nézetek gyakran hangsúlyozzák az érintett gyermek felelősségét, azaz úgy tekintenek a prostitúcióba való bekerülésükre, mint egy általuk önként választott útra.

Az alábbiakban azonban a traumaelmélet segítségével szeretnék rávilágítani a jelenség összetett természetére és arra, hogy mennyire fenntarthatatlan az önkéntességet hangsúlyozó megközelítés.

A kriminológiában széles körben elfogadott, hogy a családi háttér kulcsfontosságú szerepet játszik a későbbi deviáns viselkedési minták kialakulásában. A prostitúcióba kerülő gyermekek többségének háttérében súlyos, elhúzódó problémák állnak, mint például erőszak, elhanyagolás vagy diszfunkcionális családi környezet.⁵⁴ Traumatikus élményeik jelentősen

⁵² Blaskó B. – Budaházi Á.: A nemzetközi bűnügyi együttműködés joga. Dialóg Campus, 2019, 38. o.

⁵³ Parti: i. m. 254–256. o.

⁵⁴ Kósa Karolina: „A gyermekkori traumatizáció hatásai a felnőttkori egészségi állapotra”. In: Kuritárné Szabó Ildikó – Tisljár-Szabó Eszter (szerk.): *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna*. Oriold és Társai Kiadó, Budapest, 2015, 139–166.

befolyásolják fejlődésüket és viselkedésüket, és magyarázatot adnak arra is, hogyan képesek elviselni a prostitúció mindennapjait.⁵⁵

A diszfunkcionális családi környezet mellett a szexuális abúzus traumájának és a prostitúciónak a kapcsolata régóta központi kérdése a kutatásoknak. A prostitúcióban érintett gyermekek jelentős része, kutatások szerint akár 90-95%-a, már korábban is szexuális bántalmazás áldozata volt. A kutatási eredmények szerint ezek a gyermekek korai életszakaszukban gyakran szenvedtek el bántalmazást, sok esetben családtagjaik, elsősorban apjuk részéről. Gyermekkorukban kevés objektív, ellenben rengeteg negatív személyes tapasztalatot szereztek a szexualitásról, korán kezdték meg szexuális életüket, gyakran érzelmi kötődés nélkül, idősebb partnerekkel, ami stigmatizációhoz vezetett. Sokan otthonról megszöktek, aminek következtében az utcára kerültek, ahol előbb-utóbb prostitúcióba sodródtak.

A családon belüli erőszakon, függőségeken, pszichiátriai betegségeken, kaotikus családi szerepeken, valamint az elhanyagoláson túl figyelembe kell venni a társadalmi és gazdasági nélkülözést, valamint a strukturális egyenlőtlenségeket is, különösen a nemek közötti egyenlőtlenséget. Különösen veszélyeztetettek azok a gyermekek, akik gyermekotthonokban élnek: életüket nagyban meghatározza a reménytelenség, a kedvezőtlen példák és tapasztalatok, valamint a serdülőkorral együtt járó kockázatkereső magatartás és a veszélyek helytelen értékelése.⁵⁶

A gyermekkori negatív élmények hosszú távon pszichiátriai problémák kialakulásához is vezethetnek, amelyek az átlagnál jóval gyakoribbak ezeknél a gyermekeknél (pl. depresszió, paranoia, szkizofrénia). A traumák hossza és intenzitása egyenes arányban növeli a pszichés problémák súlyosságát. A hosszan tartó traumatizáció az idegrendszer fejlődésére is negatív hatással van, állandósult stresszállapotot idéz elő, ami károsítja a memóriát, a kognitív funkciókat és az érzelmek szabályozásának képességét.

A traumatizáció következményeit klinikailag a poszttraumás stressz-zavar (PTSD) írja le, azonban fontos kiemelni, hogy más következményei vannak egy egyszeri, felnőttkorban elszenvedett traumának, mint a gyermekkorban folyamatosan megélt traumatikus élményeknek.⁵⁷

A családban vagy környezetükben bántalmazott gyermekek gyakran menekülnek helyzetükből, ám lehetőségeik nagyon korlátozottak. A prostitúciós veszélyeztetettséget tovább

⁵⁵ Kránitz Mariann: Tinédzserprostitúció, Kriminológiai Tanulmányok, 50. kötet, 2013

⁵⁶ Uo., 50. kötet

⁵⁷ Herman Judith: Trauma és gyógyulás. Budapest, Háttér–NANE, 2011, 144–160.

fokozza a traumatikus élethelyzeteken túl az iskolai teljesítmény romlása, illetve az iskolából való kimaradás miatti lehetőségszűkülés.

További tényező lehet a könnyű pénzkereset ígérete, különösen akkor, ha a gyermek környezetében már jelen vannak prostitúcióban tapasztalt társak vagy ismerősök. Emellett szerepet játszhat a negatív családi minta, a serdülőkorra jellemző kockázatvállaló viselkedés, illetve a veszélyek helytelen értékelése.⁵⁸

A traumatizált gyermekek gyakran nem tapasztalják meg az egészséges fejlődéshez szükséges érzelmi kötődéseket. A prostitúció jelenségét egyes kutatók egy olyan skálán helyezik el, amelynek egyik végén anyagi javakért (pénz, étel, szállás), a másikon pedig figyelemért, elfogadásért vagy érzelmi támogatásért cserébe nyújtanak szexuális szolgáltatásokat az érintett gyermekek. Az érzelmi szükségletek kielégülése – még ha csak látszólagos is – kulcsszerepet játszik abban, hogy a gyermekek prostitúció áldozataivá váljanak.

A gyermekotthonokban dolgozók és kutatók előtt ismert jelenség a „behálózás”, amikor egy vonzó, fiatal futtató – az úgynevezett „lover boy” – kezdetben kedvességgel és szerelmi ígéretekkel közelíti meg a lányt, aki érzelmileg kötődni kezd hozzá. Idővel a futtató egyre több dolgot kér a lánytól, először apróbb szívességeket, végül pedig prostitúcióra kényszeríti. Az érzelmileg függőségben tartott, sokszor drogfüggővé tett, kötődési zavarokkal küzdő gyermek számára rendkívül nehéz kilépni ebből a helyzetből, mivel a futtató fenyegetése is komoly akadályt jelenthet számára.⁵⁹

A prostitúcióban érintett gyermekekkel kapcsolatos általános negatív társadalmi attitűdöt tovább súlyosbítja, hogy maguk a gyermekek sem tekintenek önmagukra áldozatként, azaz nem ismerik fel, hogy szexuális kizsákmányolás áldozatai. A szociális tanuláselmélet szerint a szexuális abúzus során az áldozatok internalizálják a velük szembeni negatív véleményeket, és úgy érzik, „mocskosak”, „értéktelenek” vagy „használt áruk”. Ebben a helyzetben, bár belülről talán még mélyen elutasítják az életmódjukat, a társadalmi kirekesztés és büntetés hatására könnyen megerősödhet bennük az önmarcangoló vélekedés, hogy valóban rosszak, miközben alternatívát vagy kiutat nem látnak. A büntető hozzáállás különösen káros lehet, mivel a stigmatizáció önbeteljesítő jóslatként hat, és a gyermek végül teljesen azonosulhat a rávetített negatív szereppel.

⁵⁸ A társadalmi tényezők szerepéről kiváló áttekintést ad: Kránitz, i.m. 96–97.

⁵⁹ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem Magyarországon: Szexuális kizsákmányolás, koldultatás és zsebtolvajlásra kényszerítés. Közép-európai Egyetem, Közpolitikai Tanulmányok Központja, Budapest, 2015.

A szerhasználat és -függőség gyakran kapcsolódik a szexuális kizsákmányolás jelenségéhez. A futtatók a drogok biztosításával is képesek magukhoz láncolni a kizsákmányolt gyermekeket, akik a szerek okozta átmeneti könnyebbségbe menekülnek, így próbálják elviselni prostitúciós életformájukat, a kitaszítottság érzését, valamint múltjuk és jelenük sivárságát, jövőjük kilátástalanságát.

A traumatizált egyénnel foglalkozó szakemberek által jól ismert jelenség a disszociáció, amely a traumák okozta fájdalommal való megküzdés egyik módja. Ez egy beszűkült tudatállapot, amelyben az érzelmek, gondolatok és a cselekvések összhangja megszakad: az érintett fizikailag elszenvedti a traumát, azonban az emlékeket és érzéseket késleltetve vagy egyáltalán nem éli meg. Drogokkal „kémiai disszociáció” idézhető elő akkor, amikor a pszichés megküzdés nem elégséges, vagy azonnali fájdalomcsillapításra van szükség.⁶⁰

A külső szemlélők gyakran feltételeznek önkéntességet, pedig a prostitúció fenntartásában a kontroll illúziója is fontos tényező lehet. A prostitúció során a gyermek azt gondolhatja, hogy ő uralkodik az alkalmi partnerén vagy annak pénzén, ő szabja meg, hogy mikor használhatják a testét.⁶¹ Ez az illuzórikus kontrollérzet enyhíti a korábbi bántalmazások során megtapasztalt tehetetlenséget és kiszolgáltatottságot. A trauma élménye általában azt eredményezi, hogy az áldozat úgy érzi, nem képes irányítani a vele történő eseményeket, ezért folyamatos készenléti állapotban él; a kontroll, még ha illuzórikus is, segíthet csökkenteni ezt a szorongást.

Ez a látszólagos kontroll azonban valóban csupán illúzió, hiszen a tapasztalatok szerint a prostitúcióban gyakori az erőszak, amelyet az áldozatok általában nem mernek elmondani senkinek. A szerfüggő vagy kisebb bűncselekmények miatt korábban büntetett gyermek önmagát is elkövetőként értelmezheti, így akkor sem fordul a hatóságokhoz segítségért, ha felismeri, hogy kizsákmányolás áldozata lett. Tartanak az esetleges büntetéstől, és gyakran úgy érzik, „megérdemlik” az ellenük irányuló erőszakot, mivel azonosulnak a rájuk kényszerített negatív szerepekkel. A szakszerűtlen segítségnyújtás további károkat okozhat, hiszen a megfelelő pszichológiai támogatás nélkül végzett beavatkozások retraumatizációt idézhetnek elő.

A gyermekkori traumák természetesen nem vezetnek szükségszerűen prostitúcióhoz; amennyiben a traumák feldolgozása megfelelő környezetben és szakértő segítséggel

⁶⁰ Herman i.m.51-52.

⁶¹ Kránitz i.m.101.

megtörténik, elkerülhető ez a kimenetel. A prostitúció kialakulását jellemzően a traumák feldolgozatlansága idézi elő. A prostitúcióba kényszerített gyermekek életében az erőszak és abúzus mintája „természetessé” válik, és a krónikus traumatizáció minden újabb eseménye egyre mélyebb idegrendszeri károsodást okoz. Ezért rendkívül fontos a megfelelő szakmai támogatás biztosítása.

Az érintett gyermekek korábban sem fordulhattak senkihez segítségért, később pedig magukra maradva tovább súlyosbítja helyzetüket, hogy bűnősként tekintenek rájuk a társadalomban. Hiányzik életükből a támogató kapcsolat, amelyben pozitív mintákat élhetnének át, és helyesen értékelhetnék saját tapasztalataikat.⁶²

Az államnak számos ponton lenne lehetősége beavatkozni azon gyermekek életébe, akik bántalmazó vagy elhanyagoló környezetben nőnek fel. Bár alapvetően a család feladata biztosítani a gyermek egészséges fejlődését, annak alkalmatlansága esetén az államnak kell átvennie ezt a szerepet.

Összegzés:

Mint láthatjuk a gyermekbántalmazás okai szorosan összefüggenek, így egymást erősítve fejtik ki a hatásukat, fokozva a gyermekek testi, érzelmi és pszichés veszélyeztetettségét. A gyermekbántalmazás komplex társadalmi jelenség, amely számos egymással összefüggő tényező eredménye. A jelenség háttérében elsősorban szociális és gazdasági problémák, nem megfelelő szülői nevelési attitűdök, valamint mentális betegségek és függőségek állnak.

A szociális és gazdasági tényezők között kiemelten fontos a szegénység, munkanélküliség és az alacsony iskolai végzettség. Ezek a körülmények gyakran növelik a családon belüli erőszak kockázatát, mivel a szülőkre gyakorolt állandó stressz agresszív reakciókhoz vezethet. A munkanélküliségből fakadó alacsony önértékelés és tehetetlenség szintén jelentős rizikófaktor, hiszen fokozza a családi feszültségeket. Az alacsony iskolázottság miatt sok szülő nem rendelkezik megfelelő problémamegoldó képességekkel és nincs tudatában alternatív, erőszakmentes gyermeknevelési módszereknek.

A szülői nevelési attitűdök szintén kritikus szerepet töltenek be a gyermekbántalmazás kialakulásában. Az autoriter nevelési stílus, amely a szigorúságra és a testi fenytetésre alapoz, különösen veszélyes. Ez a nevelési forma gyakran az erőszak generációkon át történő örökítéséből ered. Az ilyen szülők sokszor nem ismerik fel, hogy bántalmazó viselkedésük hosszú távú lelki károkat okoz a gyermekeknek.

⁶² Vidra Zsuzsanna-Katona Noémi-Sebhelyi Viktória: State Policies and Institutional procedures and Practices Addressing Prostitution and Sex Trafficking of Children in Hungary. Critical Social Policy, 38. évfolyam, 2018, 645–666.

A konfliktuskezelési és stresszkezelési készségek hiánya miatt a szülők sok esetben a hatalommal való visszaélést alkalmazzák problémák megoldására. Az ideális nevelési forma az autoritativ stílus, amely egyszerre szabályozó és érzelmileg támogató.

A mentális betegségek és függőségek a harmadik jelentős tényezőcsoportot képviselik. A pszichiátriai betegségek – például depresszió, skizofrénia vagy különböző személyiségzavarok – súlyosan befolyásolják a szülők érzelmi és konfliktuskezelő képességeit, veszélyeztetve a gyermek biztonságát. A szenvedélybetegségek, mint az alkohol- és drogfüggőség, tovább növelik a bántalmazás kockázatát, hiszen az ilyen állapotban lévő szülők gyakran impulzív, kontrollálatlan agresszivitással viselkednek.

Összegzőként elmondható, hogy a gyermekbántalmazás komplex problémakörében a szociális-gazdasági helyzet, a nevelési attitűdök, valamint a mentális betegségek és függőségek együttes jelenléte komoly veszélyt jelent. A jelenség hatékony kezelése érdekében elengedhetetlen a problémák korai felismerése, a megfelelő pszichoszociális támogatás, valamint a gyermekvédelmi rendszer aktív szerepvállalása, különösen azokban az esetekben, ahol a család nem képes ellátni feladatát. A megelőzés érdekében komplex társadalmi, oktatási és szociális beavatkozások szükségesek.

5. A GYERMEKBÁNTALMAZÁS KÖVETKEZMÉNYEI

A gyermekbántalmazás az egyén testi lelki és szociális fejlődésére mélyrehatóan hat és hosszú távon jelen van, melynek rövid és hosszú távon is következményei vannak.⁶³

5.1. Rövid távú következmények

• Fizikai sérülések

A fizikai bántalmazás során a gyermek különféle testi sérüléseket szenvedhet el, mint például zúzódások, csonttörések, égési sérülések vagy belső sérülések. Ezek a sérülések gyakran nem magyarázhatók meg baleseti mechanizmussal, és többnyire különböző stádiumban lévő sérülések egyidejű jelenléte jellemzi őket. Különösen veszélyes a csecsemők megrázása (megrázott gyermek szindróma), amely súlyos agyi károsodást vagy akár halált is okozhat.

• Pszichológiai trauma

A bántalmazás nemcsak testi, hanem súlyos lelki sérüléseket is okozhat. A gyermekek gyakran szorongást, félelmet, bizalmatlanságot és önértékelési problémákat

⁶³ Kuritárné Szabó Ildikó: *A gyermekbántalmazás és következményei*. Pannonhalmi Szemle, 2015/3., 52–68.

tapasztalnak. Ezek a pszichológiai traumák azonnali viselkedésbeli változásokhoz vezethetnek, mint például visszahúzódás, agresszió vagy alvászavarok.

5.2. Hosszú távú hatások

- **Mentális egészségügyi problémák**

A gyermekkorban elszenvedett bántalmazás hosszú távon növeli a mentális egészségügyi problémák kockázatát, mint például a depresszió, szorongás, poszttraumás stressz zavar (PTSD) és egyéb pszichiátriai rendellenességek. A tartós stressz és trauma hatására a gyermek agyának fejlődése is károsodhat, ami befolyásolhatja az érzelemszabályozást és a kognitív funkciókat.

- **Szociális és tanulási nehézségek**

A bántalmazott gyermekek gyakran küzdenek szociális kapcsolatok kialakításával és fenntartásával. Bizalmatlanok lehetnek másokkal szemben, nehezen alakítanak ki barátságokat, és gyakran tapasztalnak iskolai problémákat, mint például koncentrációs nehézségek, alacsony tanulmányi teljesítmény vagy iskolai hiányzások.

- **Felnőttkori hatások és transzgenerációs bántalmazás**

A gyermekkorban elszenvedett bántalmazás hatásai felnőttkorban is megjelenhetnek. Az érintettek gyakran küzdenek párkapcsolati problémákkal, alacsony önértékeléssel és mentális egészségügyi zavarokkal. Ezen túlmenően fennáll a veszélye annak, hogy a bántalmazás mintái generációról generációra öröklődnek, különösen, ha a múltbeli traumák feldolgozatlanul maradnak.

Bűnelkövetővé válás⁶⁴

Gyermekbántalmazás egyik legkiemelkedőbb következménye az én szemléletem szerint a fiatalkorúak bűnelkövetővé válása.

A családi szocializáció alapvető jelentőséggel bír a gyermek személyiségfejlődésében, valamint abban, hogy felnőttként képes lesz-e a társadalmilag elfogadott normák szerint viselkedni. A család az elsődleges szocializációs közeg, ahol a gyermek érzelmi biztonságot, szeretetet és stabilitást tapasztalhat meg.

Ezek az érzelmi élmények megalapozzák azokat a képességeket, amelyek később az egyén érzelmi intelligenciáját, önértékelését és kapcsolatteremtő készségeit határozzák meg.

⁶⁴ Böszörményi Dóra: A fiatalkori bűnözés okai-különös tekintettel a gyermekotthonban nevelt fiatalkorúak vonatkozásában. Miskolci Egyetem-Állam és Jogtudományi Kar, Doktori disszertáció, Miskolc, 2017, 16.

A családi közegben a gyermek nemcsak érzelmi élményeket szerez, hanem olyan tudást, készségeket és gyakorlati ismereteket is elsajátít, amelyek lehetővé teszik számára, hogy később aktív és alkalmazkodó tagja legyen a társadalomnak. Gyermekkorban alakulnak ki azok a szerepfelfogások is, amelyeket az egyén felnőttként be kíván tölteni – ezek pedig jelentős hatást gyakorolnak arra, hogyan építi fel saját családját, és hogyan viszonyul a különböző társadalmi szerepekhez.

A gyermek számára a családtagok, különösen a szülők, modellként szolgálnak. A szülői viselkedés, kommunikációs minták, konfliktuskezelési stratégiák mind utánzás révén rögzülnek. A gyermek elsősorban azt a személyt kezdi követni és utánozni, akivel azonosulni tud – ez a szociális tanulás egyik alapvető mechanizmusa. Ennek megfelelően a szülők viselkedése meghatározó szerepet játszik abban, hogy milyen normákat, értékeket és magatartásformákat sajátít el a gyermek, és hogyan viszi tovább ezeket saját felnőttkori kapcsolataiban.

Ha a gyermek nem részesül kellő figyelemben és nem kapja meg a fejlődéséhez szükséges szeretetet és gondoskodást a családjában, magára marad, és fokozatosan kiszorul a gondozó környezetből. A nevelési támogatás és az érzelmi megerősítés hiányában csökken az iskolai motivációja, gyakoriak a kudarcélmények, melyek az iskolai kötelezettségek elhanyagolásához vezetnek. Ennek következtében a gyermek egyre rendszeresebben hiányzik az iskolából, és idejét az utcán, köztereken, vagy szabályokat semmibe vevő kortárs csoportokban tölti. Ezekben a deviáns közösségekben egy sajátos szubkultúra normái és értékei kezdik befolyásolni a viselkedését.

Ha időben nem történik jelentős környezeti változás vagy beavatkozás, az érintett fiatal viselkedése egyre inkább eltávolodik a társadalmilag elfogadott normáktól. A kis súlyú szabálysértések (pl. lopások, garázdaság) idővel komolyabb kriminális cselekményekké válhatnak. Ezeket gyakran kíséri az éjszakai életbe való bekapcsolódás, a kábítószer-fogyasztás megjelenése, majd egyre nagyobb léptékű illegális pénzszerezés.

Mindez fokozottan jellemző akkor, ha a gyermekvédelmi rendszer nem reagál időben, illetve a pre-kriminális és kriminális cselekményeket semmilyen következmény nem kíséri.⁶⁵

⁶⁵ Csemáné Dr. Váradi Erika: A gyermek- és fiatalkori bűnözés. In: Gönczöl-Korinek-Kerecsi.-Lévay (szerk.): Kriminológia – Szakkriminológia. Budapest, Complex Kiadó, 2007.

A diszfunkcionális családi környezet, a szülő-gyermek kapcsolat megbomlása, valamint az intézményi kontroll gyengése együttesen jelentősen növeli a bűnözővé válás kockázatát. Emellett a negatív életesemények sorozatos hatása is szerepet játszik abban, hogy a gyermek a bűnözői életút felé sodródik. Egy deviáns magatartást mutató gyermek például nagyobb eséllyel kerül olyan iskolába, ahol a környezet tovább erősíti a problémás viselkedési mintákat.

További súlyosbító tényező, ha a gyermek egy erőszakos, agresszióval terhelt családi légkörben nő fel. A gyermek ellen irányuló testi vagy lelki bántalmazás, a folyamatos fenyegetettség és lelki terror komoly személyiségfejlődési zavarokat okozhat. Az így kialakuló belső diszharmónia gyakran a külvilág felé irányuló agresszióban nyilvánul meg. A családon belüli bántalmazás következménye tehát nemcsak az áldozattá válás, hanem hosszú távon az elkövetővé válás lehetősége is – ez a bűnismétlő mintázatokkal együtt gyakran generációkon átívelő módon öröklődik.

A családi környezet meghatározó szerepet tölt be az egyén személyiségének formálásában, valamint az értékrend és a normakövetés kialakulásában. A család nem csupán érzelmi és fizikai biztonságot kellene, hogy nyújtson, hanem egyfajta mintaként is szolgál a társadalmi beilleszkedéshez szükséges szabályok, viselkedési normák elsajátításában.⁶⁶

Kiemelt figyelmet érdemel az úgynevezett autokratikus szülő-gyermek kapcsolat, amelyben a szülő nem valódi nevelést folytat, hanem csupán kontrollt gyakorol a gyermek felett. Ebben a relációban a szülő célja nem a gyermek támogatása, hanem annak akaratának megtörése. Gyakori jelenség, hogy a szülő saját megélt kudarcait, frusztrációit vagy elszenvedett sérelmeit a gyermek felé irányított agresszióval próbálja kompenzálni.

A vonatkozó kutatások alapján megállapítható, hogy a túlzottan szigorú, diktatórikus nevelési stílus legalább olyan mértékben járulhat hozzá a bűnelkövetővé válás kockázatához, mint a szülői gondoskodás teljes hiánya. A fiatalkorú bűnelkövetők körében különösen gyakori, hogy a családból hiányzik a támogató, szeretetteljes nevelés, illetve a stabil érzelmi háttér.

A szülői törődés és odafigyelés hiánya tehát nemcsak érzelmi elhanyagoláshoz vezet, hanem hosszú távon jelentős szerepet játszhat a deviáns magatartásformák kialakulásában is.

⁶⁶ Buda Béla: Az agresszió lélektana. Animula Kiadó, Budapest, 2003

Összegzés:

A gyermekbántalmazás nem csupán azonnali sérüléseket okoz, hanem egész életen át ható testi-lelki következményekkel járhat. A megelőzés, korai felismerés és szakszerű beavatkozás kulcsfontosságú a gyermekek védelme és a későbbi káros hatások mérséklése érdekében. Megállapítható, hogy a megfelelő szocializáció hiányában a fiatalok könnyen eltérhetnek a társadalmi normáktól, és akár a bűnözés útjára is léphet. A szocializációs közegek közül kiemelt szerepe van a családnak, amelynek működése, értékrendje és mintái alapvetően meghatározzák a fiatal társadalmi beilleszkedéshez való viszonyát. A tanulmány hangsúlyozza, hogy a fiatalok bűnelkövetésének megértése komplex megközelítést igényel, és a velük szembeni büntetőeljárások során mindig tekintettel kell lenni életkori sajátosságaikra. Az ilyen eljárások célja nem a megtorlás, hanem a nevelés: elősegíteni, hogy a fiatalok helyes irányba fejlődjenek, és a társadalom hasznos tagjaivá váljanak. E cél elérésének eszközeit azonban nem csupán a büntetőpolitika vagy az állami beavatkozás szintjén kell keresni, hanem elsősorban a családi környezetben, amely kulcsszerepet játszik a személyiség formálódásában és a pozitív irányú fejlődés támogatásában.

6. MEGELŐZÉS ÉS BEAVATKOZÁS, KIHÍVÁSOK⁶⁷

A gyermekbántalmazás megelőzése és hatékony kezelése összetett, több tényező együttes jelenlétét igényli. Elengedhetetlen a társadalom fokozott figyelme és elköteleződése annak érdekében, hogy a szakemberek, a közvélemény, a véleményformálók és az állampolgárok egyaránt tudatosítsák és kifejezésre juttassák az erőszak minden formájának elfogadhatatlanságát a társadalmi diskurzus szintjén.

A segítő szakemberek részéről szükséges a megfelelő szintű szaktudás megléte, valamint annak folyamatos frissítése és bővítése. Ehhez elengedhetetlenek a szisztematikus módszertannal kidolgozott és következetesen alkalmazott szakmai irányelvek, amelyek bizonyítottan hozzájárulnak az ellátás minőségének javításához.⁶⁸ Továbbá, szükség van hatékony megelőzési eszközök kidolgozására és alkalmazására, valamint megfelelő pénzügyi

⁶⁷ Herczog Mária,-Kovács Zsuzsanna: A gyermekbántalmazás és elhanyagolásmegelőzése, kezelése és felismerése. MAVÉ, Budapest, 2004

⁶⁸ Kovács Zs.-Keller-Sonnevend M.: Egészségügyi szakmai irányelv – Az egészségügyi ellátók feladatairól gyermekek bántalmazásának, elhanyagolásának gyanúja esetén. Egészségügyi Közlöny, 2016/9., 1481–1497

források biztosítására, amelyek lehetővé teszik a prevenciós és intervenciós tevékenységek hatékony végrehajtását.

Hazánkban és külföldön is az áldozathibáztatásnak jelentős kultúrája van. A prevenció három szintje – primer, szekunder és terciér – mind hozzájárul a gyermekbántalmazás elleni küzdelemhez:

1. **Primer prevenció:** Célja a bántalmazás megelőzése a társadalom egészében. Ez magában foglalja a jogi szabályozásokat, gazdasági és szociálpolitikai intézkedéseket, valamint a tájékoztató jellegű programokat. Például a „fehérműszabály”⁶⁹ az Európa Tanács által kidolgozott módszer, amely segíti a szülőket és gondviselőket abban, hogy egyszerűen és hatékonyan beszéljenek gyermekeikkel a szexuális bántalmazás megelőzéséről. A program alapja a nyílt és félelemmentes kommunikáció, valamint a gyermek korának megfelelő nyelvezet használata.
2. **Szekunder prevenció:** Ez a szint a rizikócsoporthoz irányuló megelőző tevékenységeket foglalja magában. Kiemelten fontos a védőnők és a gyermekjóléti szolgálatok munkatársainak szerepe, akik a családok életét folyamatosan nyomon követve képesek korán észlelni a családi diszfunkciókat. Feladataik közé tartozik a bántalmazás rizikófaktorainak felismerése és kiszűrése, valamint a már érintett családok célzott megsegítése. Fontos a szülői képességek fejlesztése és a gyermek további bántalmazástól való védelme.
3. **Terciér prevenció:** Ez a szint a már megtörtént bántalmazás következményeinek kezelésére és a további ártalom megelőzésére irányul. Magában foglalja a pszichológiai, egészségügyi és szociális intervenciókat, valamint a gyermekvédelmi szakellátás intézkedéseit.

A prevenciós tevékenységek hatékonyságához elengedhetetlen a segítő szakemberek megfelelő tudásszintje és annak folyamatos frissítése. Ehhez szükségesek a szisztematikus módszertannal kidolgozott és következetesen alkalmazott szakmai irányelvek, amelyek igazoltan javítják az ellátás minőségét. Emellett elengedhetetlenek a hatékony megelőzési eszközök és a megfelelő pénzügyi források biztosítása.

Az elmúlt időszakban több olyan eset került nyilvánosságra, amelyekben gyermekek hosszan tartó bántalmazásnak voltak kitéve, és sajnálatos módon ezek közül néhány halálos kimenetelű volt. Egyes esetekben a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai – köztük védőnők és

⁶⁹ A fehérmű szabály egy olyan oktatási eszköz, amely arra tanítja a gyermekeket, hogy mely testrészeit nem szabad másoknak megérinteniük, és hogyan reagáljanak, ha mégis valaki ezt megpróbálja. Ez a szabály a testükkel kapcsolatos határok meghúzásának elsajátítására és a szexuális abúzus megelőzésére szolgál.

házi gyermekorvosok – késedelmesen, nem megfelelő szakmai módon, vagy egyáltalán nem tettek jelzést. Más esetekben bár a jelzőrendszer tagjai tudomással bírtak az eseményekről, és különféle intézkedéseket tettek, ezek nem voltak összehangoltak és hatékonyak, így nem feleltek meg a szakmai előírásoknak, ami tragikus következményekhez vezetett.

Ezek az esetek indokolták a gyermekek biztonságának és védelmének fokozása érdekében a 2016. évi CLXV. törvény megalkotását, amely módosította egyes gyermekvédelmi és egészségügyi tárgyú törvényeket. A módosítás értelmében a védőnői és házi gyermekorvosi ellátás nem utasítható vissza, különösen korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen kiskorú esetében. Ez a rendelkezés biztosítja, hogy a gyermekek egészségügyi ellátása folyamatos és megszakítás nélküli legyen, még akkor is, ha a törvényes képviselő nem működik együtt az ellátóval.

A tercier prevenció célja a már bekövetkezett bántalmazás következményeinek kezelése és a további ártalmak megelőzése. Ennek keretében különösen fontos az áldozatok számára nyújtott támogatás. A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény alapján az Áldozatsegítő Szolgálatok segítséget nyújtanak a bűncselekmények és tulajdon elleni szabálysértések áldozatainak. Az áldozatsegítés magában foglalja a testi vagy lelki sérülések, érzelmi megrázkódtatások és vagyoni károk kezelését, amelyek közvetlen ok-okozati összefüggésben állnak a cselekménnyel.

A tercier prevenció nemcsak az áldozatokra, hanem azok hozzátartozóira is kiterjed. Fontos a folyamatos után követés, a gyermekek traumából való felépülésének támogatása és további fejlődésük elősegítése. Szakszerű segítséggel lehetőség nyílik a gyermekkori negatív tapasztalatok átkeretezésére, új esélyt adva a gyermekeknek a teljes élethez.

Amennyiben fény derül a gyermekbántalmazás tényére, elsődleges feladat a további bántalmazás megelőzése és megszüntetése. E feladat elsősorban a gyermekvédelmi rendszer hatáskörébe tartozik, amelynek működése rendkívüli körülmények tekintetét és szakmai hozzáértést igényel.

A gyermekvédelmi rendszer célja a gyermekek családban történő nevelkedésének elősegítése, a veszélyeztetettség megelőzése és megszüntetése. A rendszer működtetése állami és önkormányzati feladat, amelyben az egészségügyi, oktatási intézmények, különböző hatóságok és civil szervezetek együttműködnek.

A gyermek támogatása mellett kiemelten fontos a család segítése is, amelyhez elengedhetetlen a bizalmi légkör kialakítása. Amennyiben a bántalmazó szülő vagy annak partnere segítséget kér, növekszik az esélye annak, hogy a bántalmazás megszűnjön. Ugyanakkor gyakran előfordul, hogy a bántalmazó szülők nehezen kérnek vagy fogadnak el

segítséget. Ilyen esetekben a gyermek védelme érdekében a jelzőrendszer bármely tagjának kötelessége jelzést tenni az illetékes gyermekjóléti szolgálat felé.

A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai közé tartoznak többek között az egészségügyi szolgáltatók (védőnők, háziorvosok), oktatási intézmények, rendőrség, ügyészség, bíróság, valamint civil szervezetek és állampolgárok.

Ezek a szereplők kötelesek jelzést tenni a gyermek veszélyeztetettsége esetén, és hatósági eljárást kezdeményezni súlyos bántalmazás vagy elhanyagolás esetén.

A család gondozásba vétele, az egyéni családgondozási terv kialakítása és következetes végrehajtása fontos támaszt nyújt a gyermek számára. A bántalmazás megszüntetése hosszú folyamat, amely során a szülőnek rendszeres megerősítésre van szüksége. Támogatni kell abban, hogy kiélezett helyzetekben alternatív megoldásokat találjon a bántalmazás helyett. Csak szisztematikus munkával állítható helyre a gyermek bizalma a szülő iránt.

Álláspontom szerint a jogalkalmazás során a gyermekvédelem terén megállapítható, hogy vannak hiányosságok. Mint, ahogy már korábban is említettem a látencia az egyik jelentős probléma, ugyanis a jelzőrendszeri tagok sem ismerik fel rögtön, hogy gyermek bántalmazásnak van kitéve, továbbá az intézmény túlterheltsége a szakember hiánya is rontja a gyermekvédelmi szolgáltatás hatékonyságát. Hiányosságként szükséges megjelölni a gyermekbarát igazságszolgáltatás hiányosságait, ugyanis a gyermekek számára nincs biztosítva mindenhol a pszichológus jelenléte, a kihallgatásuk gyakran felnőttekhez hasonlóan történik.

A gyermekbarát igazságszolgáltatás megerősítése érdekében szükségesnek tartom a külön gyermekkihallgató szobák kialakítását mind a rendőrségen és bíróságon egyaránt, ahol pszichológus is jelen van a kihallgatáson. Fontosnak tartom továbbá, hogy a kihallgatást speciálisan képzett nyomozók és bírák folytassák le és nem utolsó sorban a jelzőrendszer megerősítését is kiemelkedően fontosnak tartom.

Jogalkotási javaslatom pedig tekintettel arra, hogy a tanulmányomban leginkább szexuális bántalmazást boncolgattam az lenne, hogy a gyermekvédelmi gyorsintézkedés csomagot vezetnék be, amellyel kötelezővé tenném a gyermek azonnali elhelyezését és védelmét, abban az esetben, amikor szexuális visszaélés gyanúja merül fel.

Összegzés:

A gyermekbántalmazás minden formájának társadalmi szintű elutasítása alapvető fontosságú a gyermekek védelme és a jövő generációk egészséges fejlődése szempontjából. A gyermekkorban elszenvedett bántalmazás hosszú távú testi, lelki és pszichoszociális következményekkel járhat, amelyek kihatnak az egyén egész életére.

Különösen súlyos esetekben a bántalmazás transzgenerációs hatásokat is eredményezhet, amikor a bántalmazott gyermek felnőttként maga is bántalmazóvá válik, ezáltal tovább örökítve a káros szociális mintákat. Ezek a minták generációról generációra átadódhatnak, fenntartva a bántalmazás körforgását.

A prevenciós munka célja e káros folyamat megszakítása, amelyben kulcsszerepet játszanak az egészségügyi alapellátásban dolgozó védőnők, valamint a szociális és gyermekjóléti rendszer munkatársai. Feladatuk nemcsak a bántalmazás veszélyeire való figyelemfelhívás, hanem a rizikócsoportok fokozott ellenőrzése is. Emellett támogatniuk kell a szülőket a pozitív szülői attitűdök elsajátításában és alkalmazásában. Amennyiben a szülők minden segítség ellenére sem képesek megfelelően ellátni gyermekeiket, a szakemberek felelőssége, hogy jelzést tegyenek az intézkedésre jogosult szervezetek felé. A cél mindig a gyermek érdekeit szolgáló legjobb megoldás megtalálása és a szükséges cselekvés megtétele.

Magyarországon a gyermekbántalmazás megelőzését és kezelését jogszabályok és módszertani irányelvek szabályozzák, amelyek hozzáférhetőek és alkalmazásuk a gyermekekkel foglalkozó szakemberek közös felelőssége.

A hatékony prevenció és intervenció érdekében elengedhetetlen a szakemberek folyamatos képzése és a társadalmi szemléletformálás, amely elősegíti a bántalmazás minden formájának elutasítását és a gyermekek védelmét.

7. A kutatás relevanciája: problémafelvetés és hipotézis

Kutatásom során az alábbi kérdésekre kerestem a választ:

- Mennyire hatékony a jelenlegi magyar gyermekvédelmi jogrendszer a gyermekbántalmazás megelőzésében? Az én feltételezésem ezzel kapcsolatban az, hogy még fejlesztése szorul és további intézkedések szükségesek.

- Milyen rövid és hosszú távú pszichés következményei vannak a gyermekbántalmazásnak? A feltételezésem az, hogy a bántalmazást elszenvedett gyermekek nehezebben nyílnak meg mások előtt, félnek az érzéseiket kimutatni, kirekesztettnek érzik magukat.

- Milyen pszichológiai mechanizmusok játszanak szerepet abban, hogy az áldozat később maga is bántalmazóvá válhat és deviáns magatartást fog gyakorolni? Feltételezésem az, hogy a bántalmazott gyermekek a konfliktus helyzetek megoldására a szülőktől tanult agresszív viselkedést tekintik a probléma megoldásának, empátia hiány másokkal szemben, antiszociális viselkedés, és negatív önértékelés jellemzi.

A kutatás során leginkább arra kerestem a választ, hogy beigazolódott-e az az álláspontom, hogy a bántalmazott gyermekekből lesznek a fiatalok bűnözői, melynek hátterében a családon belüli erőszak áll, és mi szakemberek hogyan tudjuk, milyen lehetőségeink vannak törvénytisztelő útra terelni az áldozatul esett gyermekeket, és egyáltalán van erre lehetőségünk, rendelkezünk-e megfelelő és elegendő szakemberekkel, jogi háttérrel, melyek mindezt lehetővé teszik számunkra?

Kutatásom eszközeként az esettanulmányozást választottam. Munkaköröm lehetőséget biztosít arra, hogy több büntetőeljárás részleteibe is betekintést nyerjek, így az Egri Törvényszék és a Hatvani Járásbíróság eseteit tanulmányozva készítettem el elemzéseimet. Bár közvetlen kapcsolatot nem alakítottam ki az elkövetőkkel, az esettanulmányok alkalmasak voltak arra, hogy választ adjanak a kutatásom alapkérdésére.

Az esetek feldolgozása során azonban felfigyeltem a különböző generációk közötti gyermekbántalmazási szokásokra, bántalmazást elkövető személyekre, így összességében abból a szemszögből is vizsgáltam az ügyeket, hogy a bántalmazott gyermekeket az édesanya vagy édesapja bántalmazta-e az esetek többségében, illetve a bántalmazás milyen formában történt.

A tanulmányozott esetek túlnyomó többségében az elkövetők állami gondozásban, gyermekotthonban nőttek fel, így kutatásom az ilyen körülmények között felnövő fiatalok társadalmi integrációjának problémáira is kiterjedt.

Tapasztalataim szerint az állami gondoskodásból kikerülő fiatalok jelentős része nagykorúságuk elérését követően komoly nehézségekkel néz szembe. Támogató felnőttek és szociális szolgáltatások hiányában sokan nem tudnak önálló, stabil életet kialakítani. A vonatkozó kutatási eredmények is megerősítik, hogy e fiatalok körében gyakoribb a hajléktalanság, munkanélküliség, nem kívánt terhesség, jogi problémák és a szerhasználat, valamint az alapvető egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés hiánya. Gyakori, hogy nem szereznek érettségit, nem vesznek részt felsőoktatásban, és nem rendelkeznek elegendő jövedelemmel a megélhetéshez.

Vizsgálatom során olyan eseteket is feltártam, amelyekben az elkövetők már nem fiatalkorúként töltik büntetésüket, azonban bűnelkövetői pályájuk fiatalkorban kezdődött, sőt, gyermekeik is követték a kriminalizálódás útját. Egyes esetekben ez a jogellenes életmód „családi vállalkozásként” öröklődik tovább.

Elemzéseim során külön figyelmet fordítottam az elkövetők családi hátterére, különösen arra, hogyan nőttek fel, valamint, hogy korábban volt-e büntetett előéletük.

A vizsgált esetekben megállapítható volt a magas szintű érzelmi elhanyagolás jelenléte, az alacsony szülői gondoskodás, és ezek összefüggése az antiszociális személyiségzavarral. Azok a fiatalok, akik nem alakítottak ki tartós, felnőttkorig fennálló támogató kapcsolatot, nagyobb eséllyel sodródtak a bűnözés felé.

A vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a vér szerinti családban felnövő fiatalok esetében a szülők gyakrabban jelentek meg a büntetlen előéletű csoportban. Ezzel szemben az állami gondoskodásban nevelkedő fiatalok esetében a nevelőszülőkkel vagy más felnőtt gondozóval kialakított tartós kapcsolatok voltak védő hatásúak, hangsúlyozva az alternatív kötődési személyek fontosságát. Ez arra utal, hogy ha a fiatalkorúak legalább egy stabil, hosszú távú kapcsolattal rendelkező felnőttet tudnak maguk mellett, az jelentős védelmet nyújthat számukra.

Az esettanulmányok alapján a fiatalkorúak beilleszkedése szempontjából kiemelten fontos, hogy van-e olyan személy az életükben, akire támaszkodhatnak. A családjukban felnövő, büntetlen előéletű fiatalok esetében a szülők támogató jelenléte volt jellemző, míg a családból kiemelt csoportnál a büntetésüket töltő személyek számoltak be gyakrabban a szülőkkel fenntartott kapcsolatról. Az állami gondozásban élők között szintén a börtönbüntetésüket töltők említették gyakrabban a szülőkkel való kapcsolat fennmaradását.

A vizsgált esetek többségében megállapítható, hogy azok a fiatalok kerültek börtönbe, akiket túl későn emeltek ki a veszélyeztető családi környezetből. Álláspontom szerint minél tovább marad egy gyermek bántalmazó vagy súlyosan veszélyeztető közegben, annál több trauma éri, és annál erőteljesebben hat rá a család negatív légköre, ami súlyosan rontja későbbi beilleszkedési esélyeit. Ugyanakkor minél később kerül sor a gyermek állami gondozásba vételére, annál kisebb az esélye arra, hogy biztonságos, melegséget nyújtó kötődést alakítson ki a nevelőfelnőttekkel.

Összességében megállapítható, hogy a börtönbüntetésüket töltő csoport tagjai jelentősen több gyermekkori traumát éltek át, mint büntetlen társaik. A megelőzés szempontjából kulcsfontosságú lenne az alapellátás szerepének erősítése, hogy a traumák megtörténte előtt be tudjon avatkozni. Emellett elengedhetetlen annak biztosítása is, hogy az állami gondoskodásban élő gyermekek megfelelő támogatást kapjanak a traumáik feldolgozásához már a gondozásba vételüket követően.

Röviden szeretnék szólnék a generációs vizsgálat során tett megállapításaimról. Az esettanulmányozás során X generáció (1962-1981), Y generáció (1982-1995) és Z generáció (1996-2010) vizsgálatára volt lehetőségem. Mindaddig, amíg nem mélyedtem el a gyermekbántalmazás témakörében a feltételezésem az volt, hogy az édesanyák többet bántalmaznak a gyermekeket, ugyanis ők töltöttek velük több időt, így hamarabb elfogyhat a türelmük, azonban ez a feltételezésem megdőlt az esetek többségében, ugyanis az édesapák több esetben követnek el bántalmazást, a bántalmazási formákban főként az X generációs szülők esetében még a fizikai bántalmazás volt előtérben azonban, ahogy fejlődik a társadalom, és haladunk a Z generáció irányába a lelki bántalmazások egyre inkább elterjedtek.

Az esetek többségében láthatóvá vált számomra, ahogyan fejlődik a társadalom úgy fejlődik vele együtt a gyermekbántalmazás és az online térben történő esetek száma is egyre növekszik.

8. Összefoglalás

A gyermekbántalmazás jelensége a mai napig súlyos társadalmi probléma, amely komplex jogi, pszichológiai és szociális összefüggéseket hordoz magában. Kutatásom során arra törekedtem, hogy ne csupán jogi szempontból vizsgáljam a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekményeket, hanem feltárjam azokat a mögöttes, strukturális és egyéni tényezőket is, amelyek hozzájárulnak a bántalmazás kialakulásához, fennmaradásához, illetve annak hosszú távú következményeihez.

Az esettanulmányok világosan rámutattak arra, hogy a bántalmazott gyermekek egy része később maga is elkövetővé válhat, és hogy a társadalmi beilleszkedésük jelentősen nehezített. Ez különösen igaz azokra, akik nem részesültek megfelelő érzelmi támogatásban, vagy túl későn kerültek ki a bántalmazó környezetből.

A vizsgált ügyek tanúsága szerint azok a fiatalok, akiknek életében legalább egy stabil, támogató felnőtt jelen volt – legyen az nevelő, tanár vagy más segítő –, sokkal nagyobb eséllyel tudtak eltérni a kriminalizálódás útjától. Ez megerősíti azt a szakmai konszenzust, hogy a

megelőzés, a korai beavatkozás és az érzelmi kötődés elősegítése kulcsfontosságú szerepet játszik a gyermekek egészséges fejlődésében.

A gyermekbántalmazás nem pusztán egyéni tragédiák sorozata, hanem egy olyan társadalmi tükrő, amely rávilágít a gyermekvédelem intézményrendszerének gyengeségeire, a szociális háló lyukaira, és arra, hogy milyen súlyos következményei lehetnek a be nem avatkozásnak. A gyermekkorban elszenvedett fizikai, lelki vagy szexuális bántalmazás sok esetben nem ér véget a cselekmény befejeztével – annak hatása beépül a személyiségbe, hatással van az önértékelésre, az emberi kapcsolatokra és a társadalomban betöltött szerepekre is.

A jövő egyik legfontosabb feladata, hogy a gyermekvédelmi ellátórendszer minden szinten érzékenyebbé váljon a bántalmazás felismerésére, megelőzésére, és hatékonyan tudjon fellépni a már megtörtént esetek esetén is. Ehhez nemcsak jól képzett szakemberekre, hanem szemléletváltásra is szükség van, ahol a gyermek valóban önálló jogalanyként, védelemre és támogatásra méltó személyként jelenik meg a döntéshozatal minden szintjén.

Irodalomjegyzék

- A kiberbűnözés aktuális kérdései. Jogászvilág, 2018. július 13. <https://jogaszvilag.hu/napi/kiberbiztonsag/>
- Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1985
- Balogh L.-Matolcsi A.: Vélemények a családon, illetve párkapcsolaton belüli erőszak elleni állami fellépés lehetőségeiről. Rendészeti Szemle, 2009/12.
- Barát E.-Tóth O.: Erőszak a családban. Napvilág Kiadó, 2008.
- Blaskó B. – Budaházi Á.: A nemzetközi bűnügyi együttműködés joga. Dialóg Campus, Budapest, 2019
- Böszörményi Dóra: A fiatalkori bűnözés okai-különös tekintettel a gyermekotthonban nevelt fiatalkorúak vonatkozásában. Miskolci Egyetem-Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori disszertáció, Miskolc, 2017
- Buda Béla: Az agresszió lélektana. Animula Kiadó, Budapest, 2003
- Csemáné Dr. Váradi Erika: A gyermek- és fiatalkori bűnözés. In: Gönczöl-Korinek-Kerezsi.-Lévay (szerk.): Kriminológia – Szakkriminológia. Budapest, Complex Kiadó, 2007
- Dornfeld L. – Mezei K.: Az online gyermekpornográfia elleni küzdelem aktuális kérdései. Infokommunikáció és Jog, 2017/1.
- Dr. Fábián Adrián: A kapcsolati erőszak büntetőjogi szabályozása. Magyar Jog, 2014/3.,
- Dr. Gyurkó Sz.: A gyermekkor nem jár le. HVG Kiadó, Budapest, 2015.
- Gyurkó Sz.: A gyermekbántalmazási statisztika növekvő tendenciát mutat Magyarországon. Növekedés.hu. <https://novekedes.hu/interju/gyurko-szilvia-a-gyermekebantalmazasi-statisztika-novekvo-tendenciat-mutat-magyarorszagon>
- Dr. Pászthy Bea: A gyermekbántalmazás és elhanyagolás jelenségek. Orvosi Hetilap, 2007/11.
- Fülöp G. – Gál J. – Harsányi K.: Gyermekbántalmazás: jogi és pszichológiai megközelítésben. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021
- Herczog Mária: Gyermekvédelem – gyermekjogok – gyermekszegénység. Szociális Szemle, 2012/3

- Herczog Mária: Bántalmazott gyermekek a családban – a bántalmazás intergenerációs átöröklése. In: Tóth Olga (szerk.): Gyermekkor Magyarországon. Új Mandátum Kiadó, 2007
- Herczog Mária: A bántalmazás lélektani háttere. Esély, 2003/6.
- Herczog Mária: Gyermekvédelem Magyarországon. Budapest, Sík Kiadó, 2011
- Herczog M.-Kovács Zs.: A gyermekbántalmazás és elhanyagolásmegelőzése, kezelése és felismerése, Budapest, MAVE, 2011
- <https://infostart.hu/belfold/2023/06/03/egyre-szomorubb-a-gyermekek-elete-magyarorszagon>
- Herman Judith: Trauma és gyógyulás. Budapest, Háttér–NANE, 2011,
- Kabai Imre: Gazdasági erőszak a családban. Szociológiai Szemle, 2012/3.,
- Kemény Gábor: A családon belüli erőszak elleni hatékonyabb fellépésről de lege ferenda, Belügyi Szemle, 2005/9.
- Kerezsi Klára: A védtelen gyermek (Erőszak és elhanyagolás a családban). Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995.
- Kovács Zs.-Keller M. -Sonnevend M.: Egészségügyi szakmai irányelv – Az egészségügyi ellátók feladatairól gyermekek bántalmazásának, elhanyagolásának gyanúja esetén. Egészségügyi Közlöny, 2016/9., 1481–1497
- Kósa Karolina: „A gyermekkori traumatizáció hatásai a felnőttkori egészségi állapotra”. In: Kuritárné Szabó Ildikó – Tisljár-Szabó Eszter (szerk.): Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna. Oriold és Társai Kiadó, Budapest, 2015
- Kránitz Mariann: Tinédzserprostitúció. Kriminológiai Tanulmányok 50. kötet, 2013;
- Kuritárné Szabó Ildikó: A gyermekbántalmazás és következményei. Pannonhalmi Szemle, 2015/3.,
- Lévai Katalin: Néma gyerekek nem némák. Noran Libro Kiadó, Budapest, 2005
- Nagy Beáta: A gyermeknevelési attitűdök változása Magyarországon. Szociológiai Szemle, 2002
- Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet: Gyermekvédelmi Jelzőrendszerek Működése Magyarországon. Budapest.,2014

- Parti K.: Az eladók már rég hazamentek. A büntetőjog mint az online pornográfia szabályozásának eszköze. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem ÁJK Doktori Iskola, Infokommunikációs és Jogi Doktori Program, Pécs, 2008,
- Purebl György: Mentális betegségek hatása a családi dinamikára. In: Gerevich József (szerk.): Pszichiátria és gyermekvédelem, Budapest: Medicina Könyvkiadó, 2015
- Rác Andrea: Fiatalok devianciái és a családi háttér összefüggései. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2014
- Rózsa S.- Oláh A.: Személyiségzavarok: Tünettan és diagnosztika. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2006
- Solt Ágnes: A gyermekbántalmazás felismerésének és kezelésének lehetőségei a gyermekvédelemben. Belügyi Szemle, 2020/6,
- Szabó Judit: Addikciók és családok. In: Felvinczi K. – Rác J. (szerk.): Addiktológia, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2012
- Szász A.: A kiberbűnözés társadalmi kontextusa. https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/38375/05_SzaszA_95-122.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Szöllősi Gábor: A családon belüli erőszak differenciáltsága, (Különbségek a nevek, felfogások és helyzetek szintjén). In: Virágh György (szerk.): Családi iszonyok. A családi erőszak kriminológiai vizsgálata, KJK KERSZÖV, Budapest, 2005
- Vidra Zs. – Baracsi K. – Katona N. – Sebhelyi Vi.: Gyermekkereskedelem Magyarországon: Szexuális kizsákmányolás, koldultatás és zsebtolvajlásra kényszerítés. Közép-európai Egyetem, Közpolitikai Tanulmányok Központja, Budapest, 2015.
- Vidra Zs. - Katona N.-Sebhelyi V.: State Policies and Institutional procedures and Practices Addressing Prostitution and Sex Trafficking of Children in Hungary. Critical Social Policy, 38. évfolyam, 2018
- Virág György: Bevezetés a családi erőszak kutatásához. Kriminológiai Tanulmányok, Országos Kriminológiai Intézet, 2004
- Központi Statisztikai Hivatal: Gyermekvédelmi statisztikai évkönyv 2022. <https://www.ksh.hu>

Felhasznált jogszabályok, dokumentumok

- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről,
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.)
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.)
- 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről
- 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
- ENSZ Gyermekjogi Egyezmény (1989) – Magyarországon hatályos: 1991-től
- Európa Tanács Isztambuli Egyezménye (2011) – célja: nők és gyermekek elleni erőszak megelőzése (Magyarország aláírta, de nem ratifikálta)
- Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS). Belügyminisztérium – Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2015.
- WHO:Child Maltreatment. Retrieved from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>,
- Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet: A gyermekbántalmazás és elhanyagolás felismerése és kezelése a gyermekjóléti alapellátásban. Budapest, NCSSZI, 2013